

ONROEREND ERFGOED een toelichting

Teksten: Natalie Huyghe en Mia Verstraete (in opdracht van CIBE Communicatie). In samenwerking met Vera Ameels, Rica Annaert, Koen Berwaerts, Gonda Callaert, Lynn De Clercq, Aukje De Haan, Sarah De Meyer, Griet De Schepper, Marlies Fret, Piet Geleyns, Els Hofkens, Leen Meganck, Raf Ribbens, Karel Robijns, Dries Van Den Broucke, Nele Vanmaele, Paul Vansant, An Verhelst, Claartje Verloove en Sara Vermeulen.

Fotografie: Kris Vandevorst

Verantwoordelijke uitgever: Sonja Vanblaere

Druk: september 2014

Vlaamse overheid

Agentschap Onroerend Erfgoed

Phoenixgebouw

Koning Albert II-laan 19 bus 5

1210 Brussel

www.onroerenderfgoed.be

De informatie in deze brochure geeft een samenvatting van de administratieve en juridische aspecten van de onroerenderfgoedzorg in Vlaanderen op een welbepaald moment in de tijd. Eventuele onjuistheden verbetert het agentschap Onroerend Erfgoed bij herdruk. Deze brochure heeft een louter informatief karakter. Het is dus raadzaam om ook de regelgevende teksten te raadplegen zoals gepubliceerd in het Belgisch Staatsblad.

Dit werk is gelicenseerd onder de licentie Creative Commons Naamsvermelding 4.0 Internationaal.

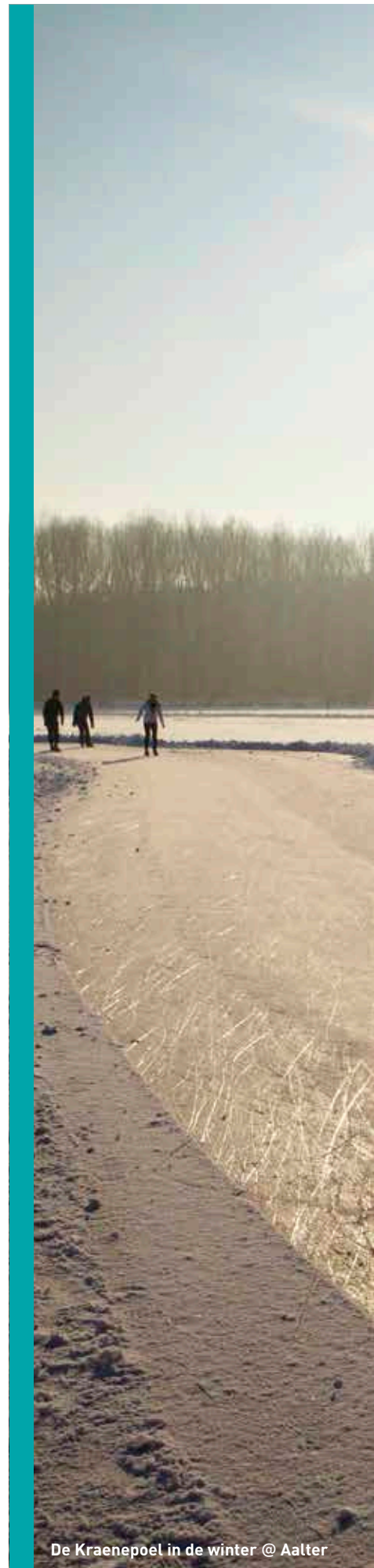
Ga naar <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/> om een kopie van de licentie te lezen.

D/2014/6024/4

INHOUDSOPGAVE

VOORWOORD	4
DEFINITIES	6
ERKENNINGEN	7
Erkende onroerenderfgoedgemeenten	8
Opdracht	8
Voorwaarden	9
Procedure	9
Erkende intergemeentelijke onroerenderfgoeddiensten	10
Opdracht	10
Voorwaarden	10
Procedure	10
Financiële ondersteuning	11
Erkende onroerenderfgoeddepots	12
Opdracht	12
Voorwaarden	12
Procedure	13
Financiële ondersteuning	13
Erkende archeologen	14
Erkende metaaldetectoristen	14
Een kwaliteitslabel voor onroerenderfgoedondernemers	14
ARCHEOLOGIE	15
Erkende archeologen	16
Voorwaarden	16
Procedure	17
Erkende metaaldetectoristen	18
Voorwaarden	18
Procedure	18
Archeologisch onderzoek	19
Verplicht archeologisch onderzoek	19
Vrijwillig archeologisch onderzoek	21
Meldingsplicht bij toevalsvondsten	22
De kosten van archeologie	22
INVENTARISEREN	23
Vastgestelde inventarissen	24
De vaststelling	24
Criteria	25
Procedure	25
Rechtsgevolgen van de vastgestelde inventarissen	26
Algemene rechtsgevolgen	26
Specifieke rechtsgevolgen	26

BESCHERMEN	31
Bescherming	32
Definities	32
Procedure	35
Rechtsgevolgen	37
Een bescherming wijzigen of opheffen	39
Onroerendergoedrichtplan	40
Erfgoedlandschap	40
BEHEER	41
Verplichtingen	43
Actief en passief behoud	43
Vergunnings- of toelatingsplicht	43
Digitaal register	46
Beheersplannen	47
Kenmerken	47
Procedure	48
Financiële steun	50
Beheerscommissies	50
Beheersovereenkomst	50
PREMIES	51
Erfgoedpremie	52
Voorwaarden	52
De standaardprocedure	55
De bijzondere procedure	56
Premiepercentages	58
Uitbetaling	61
Onderzoekspremie	62
Voorwaarden	63
Procedure	64
Premiepercentages	64
Uitbetaling	64
Meerjarenpremieovereenkomst	64
SUBSIDIES	65
Subsidie op basis van samenwerkingsovereenkomsten	66
Subsidie op basis van beheersovereenkomsten	66
Voorwaarden	67
Procedure	67
Projectsubsidies	68
Voorwaarden	68
Procedure	68
HANDHAVEN	69

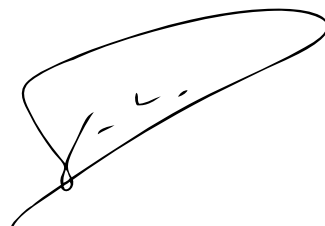

VOORWOORD

Onroerend erfgoed is één begrip, maar het dekt meerdere ladingen. Een boom, een historische stadskern, een heidelandschap, een archeologische site, ... het hoort allemaal onder diezelfde noemer. De grote verscheidenheid aan erfgoed leidde in het verleden tot een al even grote verscheidenheid aan regelgevingen. Voor elk van deze erfgoedsoorten was er een ander decreet. Die tijd is nu voorbij. Vanaf 1 januari 2015 geldt één overkoepelende regelgeving voor monumenten, stads- en dorpsgezichten, landschappen en archeologie: het decreet van 12 juli 2013 betreffende het onroerend erfgoed (**Onroerenderfgoeddecreet**), dat verder wordt uitgewerkt in het besluit van de Vlaamse Regering van 16 mei 2014 betreffende de uitvoering van het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013 (**Onroerenderfgoedbesluit**).

Met het Onroerenderfgoeddecreet en het bijbehorende Onroerenderfgoedbesluit slaat de erfgoedzorg een nieuwe weg in. In deze brochure worden de belangrijkste thema's beknopt uiteengezet. Je leest er meer over de nieuwigheden in de regelgeving, onder meer op het gebied van erkenningen, archeologie en handhaving. Ook vind je een overzicht van de diverse instrumenten die bestaan om onroerend erfgoed te beschermen en beheren. Waar mogelijk zijn procedures beter afgestemd op elkaar en op die van andere beleidsvelden, bijvoorbeeld die van Ruimtelijke Ordening, Leefmilieu en Natuur. Dat zorgt voor meer **transparantie en rechtszekerheid** voor iedereen die met onroerend erfgoed in contact komt.

De rol van **het agentschap Onroerend Erfgoed** in dit hele verhaal is die van ambassadeur voor het onroerend erfgoed. Bij de hoofdzetel van het agentschap in Brussel kun je terecht met vragen over beschermingen, over het inventariseren of over het beleid rond onroerend erfgoed. De provinciale diensten helpen je bij vragen over dossiers, procedures, werkzaamheden, toelatingen en adviezen. Ik hoop dat deze brochure zal zorgen voor een goed begrip van het nieuwe decreet en besluit, zodat we samen het onroerend erfgoed de glansrol kunnen geven die het verdient.

Sonja Vanblaere

administrateur-generaal Onroerend Erfgoed

DEFINITIES

Hieronder worden een aantal begrippen verklaard die regelmatig terugkomen in deze brochure. Sleutelbegrippen die met een specifiek thema te maken hebben, worden telkens in het relevante hoofdstuk uitgelegd.

Onroerend erfgoed

Onroerend erfgoed is het geheel van monumenten, archeologische sites, cultuurhistorische landschappen en stads- en dorpsgezichten.

Erfgoedwaarde

Onroerend erfgoed kan een of meerdere erfgoedwaarden in zijn DNA dragen. Het getuigt bijvoorbeeld van de stedenbouwkundige inzichten van een tijdperk, van de artistieke opvattingen, de wetenschappelijke mogelijkheden, de sociale, culturele, volkskundige of industrieel-archeologische tendensen van die tijd, of het heeft een archeologisch, architecturaal, esthetisch, technisch, ruimtelijk-structurend of historisch belang. Aan deze erfgoedwaarde(n) ontleent een onroerend goed zijn huidige en/of toekomstige maatschappelijke betekenis.

Cultuurgoederen

Cultuurgoederen zijn roerende goederen die een bijzondere waarde hebben omdat ze samen voorkomen met een gebouw. Ze zijn ontworpen of vervaardigd voor een bepaald beschermd onroerend goed, ofwel zijn ze gerelateerd aan de functie ervan. Ze zijn aantoonbaar verbonden met de geschiedenis van het onroerend erfgoed.

Zakelijkrechthouder

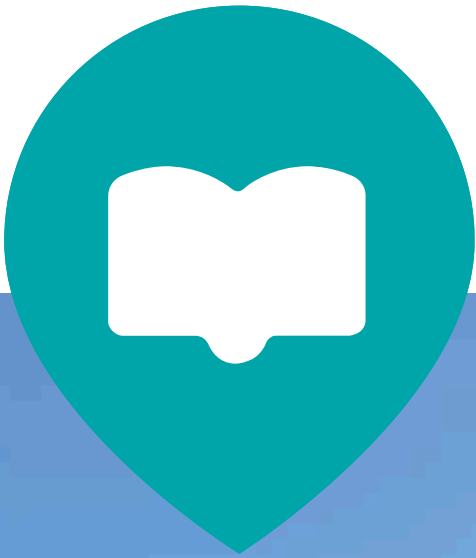
De zakelijkrechthouder van een onroerend goed is de (blote) eigenaar, erfpachter, vruchtgebruiker, opstalhouder of leasinggever van het goed. De blote eigenaar bezit een goed waarvan een ander het vruchtgebruik heeft.

De Vlaamse Commissie Onroerend Erfgoed

Bij de uitvoering van het Onroerenderfgoeddecreet is een belangrijke rol weggelegd voor de Vlaamse Commissie Onroerend Erfgoed (VCOE). Deze technische adviesraad komt in de plaats van de Koninklijke Commissie voor Monumenten en Landschappen (KCML) en de Expertcommissie. Varend erfgoed en Heraldiek zijn niet vertegenwoordigd in de VCOE; zij krijgen elk een aparte commissie of raad.

De VCOE adviseert de minister. Dat advies kan enerzijds betrekking hebben op de vaststelling van inventarissen en beschermingen, anderzijds op administratieve beroepschriften bij erkenningen en toelatingen. Meer informatie over de VCOE kun je nalezen in het decreet en het uitvoeringsbesluit: (zie Onroerenderfgoeddecreet art. 3.1.1-3.1.4 en Onroerenderfgoedbesluit art. 3.1.1-3.1.12).

ERKENNINGEN

Stadhuis met belfort @ Dendermonde

Het Onroerendergoeddecreet geeft bepaalde overheden, instanties en personen de kans om een grotere verantwoordelijkheid op te nemen. Hiervoor is een systeem van erkenningen ontworpen. Gemeenten kunnen erkend worden als onroerendergoedgemeente en zo een aantal specifieke bevoegdheden in eigen handen nemen. Ze hebben ook de mogelijkheid om zich te verenigen met andere gemeenten in een erkende intergemeentelijke onroerendergoeddienst (IOED). Erkende onroerendergoeddepots werken samen in een netwerk van erkende depots. Ook voor archeologen en metaaldetectoristen is een erkenningssysteem voorzien. Andere ondernemers die gespecialiseerd zijn in onroerendergoedzorg kunnen in de toekomst een kwaliteitslabel krijgen.

Erkende onroerendergoedgemeenten

Onroerendergoeddecreet art. 3.2.1; Onroerendergoedbesluit art. 3.2.1-3.2.17

Elke Vlaamse gemeente kan erkend worden als onroerendergoedgemeente, op voorwaarde dat zij een eigen beleid rond onroerend erfgoed uitbouwt dat aanvullend is aan dat van de Vlaamse overheid.

Opdracht

Een erkende onroerendergoedgemeente neemt voor het onroerend erfgoed op haar grondgebied de volgende bevoegdheden over van het agentschap Onroerend Erfgoed:

- Advies geven bij **sloopaanvragen** van items die zijn opgenomen in een vastgestelde inventaris van het bouwkundig erfgoed (zie hoofdstuk Inventariseren van deze brochure).
- Advies geven bij aanvragen voor het **kappen of verwijderen van houtige beplantingen met erfgoedwaarde** uit de betreffende vastgestelde inventaris (zie hoofdstuk Inventariseren van deze brochure).
- Meldingen behandelen van **archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem** (zie hoofdstuk Archeologie van deze brochure).
- Meldingen ontvangen van de **aanvang van een archeologische opgraving** (zie hoofdstuk Archeologie van deze brochure).
- Bepaalde **toelatingen** geven voor handelingen aan of in beschermde goederen (zie de hoofdstukken Beschermen en Beheer van deze brochure).

Daarnaast kan elke erkende gemeente bijkomende taken in haar eigen onroerenderfgoedbeleid opnemen. Een erkende onroerenderfgoedgemeente heeft niet automatisch het recht om archeologisch onderzoek te doen. Daar is altijd een aparte erkenning als archeoloog voor nodig (zie hoofdstuk Archeologie van deze brochure).

Voorwaarden

Om te worden erkend als onroerenderfgoedgemeente moet een gemeente in de strategische meerjarenplanning een aantal Vlaamse beleidsprioriteiten concretiseren in acties:

- Een geïntegreerde en integrale **beleidsvisie** hebben over het onroerend erfgoed op het eigen grondgebied, rekening houdend met de noden van de aanwezige onroerenderfgoedactoren.
- De **vrijwilligerswerking** in de gemeente ondersteunen en een **lokaal draagvlak** creëren.
- Een **voorbeeldfunctie** opnemen in het beheer van onroerend erfgoed in eigendom van de gemeente, en **goed beheer stimuleren**.
- Een **consultatienetwerk** uitbouwen en een adviesraad met lokale belanghebbenden betrekken bij het gemeentelijke onroerenderfgoedbeleid.
- Toelatingen, adviezen en meldingen bijhouden in een **digitaal register** (zie hoofdstuk Beheer van deze brochure).

Procedure

De erkenning als onroerenderfgoedgemeente is afgestemd op de **lokale beleids- en beheerscyclus**. Dat betekent dat een gemeente om de drie jaar een erkenning kan aanvragen, namelijk in het eerste en het vierde jaar van de lokale beleidscyclus. De eerste aanvragen tot erkenning kunnen dus pas in 2017 worden ingediend.

Er is een **overgangsmaatregel** voorzien waarbij gemeenten al in 2015 en 2016 een erkenning kunnen aanvragen, maar deze maatregel staat voorlopig los van de gemeentelijke meerjarenplanning. Meer informatie hierover zal verschijnen op de website van het agentschap Onroerend Erfgoed.

Wanneer een gemeente een erkenning ontvangt, is die in principe geldig voor onbepaalde duur. De onroerenderfgoedgemeente rapporteert jaarlijks over de invulling van haar engagement en wordt daarop geëvalueerd.

Erkende intergemeentelijke onroerenderfgoeddiensten

Onroerenderfgoeddecreet art. 3.3.1; Onroerenderfgoedbesluit art. 3.3.1-3.3.16

Gemeenten kunnen samen met andere gemeenten een intergemeentelijke onroerenderfgoeddienst (IOED) oprichten.

Opdracht

Een intergemeentelijk samenwerkingsverband kan bepaalde taken voorbereiden of opnemen voor de betrokken besturen. De oprichting gebeurt conform het decreet op de intergemeentelijke samenwerking (zie <http://binnenland.vlaanderen.be>). De betrokken gemeenten kiezen zelf de vorm van het samenwerkingsverband en beslissen vrij welke taken ze eraan overdragen.

Voorwaarden

Een IOED moet uit minstens drie Vlaamse gemeenten bestaan. Eén of meerdere aangesloten gemeenten kunnen erkend zijn of worden als onroerenderfgoedgemeente, maar dat is niet noodzakelijk.

Om erkend te worden moet de IOED:

- Op basis van een omgevingsanalyse aantonen dat het werkingsgebied over een **gemeenschappelijk erfgoedpakket** beschikt.
- Een integraal en geïntegreerd **onroerenderfgoedbeleidsplan** indienen, met een gezamenlijke visie en een gezamenlijk plan van aanpak.
- De **vrijwilligerswerking** in de gemeenten ondersteunen.
- Een **lokaal draagvlak** creëren.
- Over **voldoende expertise** beschikken.
- Een **consultatienetwerk** uitbouwen.

Procedure

IOED's kunnen jaarlijks een aanvraag tot erkenning indienen, uiterlijk op 15 januari, te beginnen in 2015. Hiervoor stelt het agentschap Onroerend Erfgoed een **aanvraagformulier** ter beschikking op www.onroerenderfgoed.be/formulieren. Het agentschap maakt ten laatste op 30 april de beslissing over de erkenning bekend. Een erkenning gaat in op 1 juli van het jaar waarin de aanvraag is goedgekeurd. Een erkenning als IOED is in principe voor onbepaalde duur, maar kan tussentijds geëvalueerd worden.

Kerk op het dorpsplein © Bazel

Financiële ondersteuning

Een erkende IOED kan een **subsidie** van de Vlaamse overheid aanvragen. Hiervoor moet eerst een **samenwerkingsovereenkomst** worden afgesloten met het agentschap Onroerend Erfgoed. Een dergelijke overeenkomst kan voor drie of zes jaar zijn, want zo spoort ze met de lokale beleids- en beheerscyclus. Daarom kunnen de eerste samenwerkingsovereenkomsten pas in 2017 afgesloten worden. In een **overgangsbepaling** is wel voorzien dat erkende IOED's ook in 2015 en 2016 de kans krijgen om een overeenkomst af te sluiten, voor respectievelijk twee of vier jaar. Meer informatie hierover zal verschijnen op de website van het agentschap Onroerend Erfgoed.

De jaarlijkse subsidie voor een erkende IOED bedraagt minstens 85.000 euro. Daarbovenop ontvangt de IOED een variabel bedrag, afhankelijk van de schaalgrootte en de werklast van het samenwerkingsverband. Als een gemeente uit het werkingsgebied erkend is als onroerenderfgoedgemeente verhoogt de subsidie in functie van het onroerend erfgoed dat zich op het grondgebied van die gemeente bevindt.

De huidige Intergemeentelijke Archeologische Diensten (IAD's) en Intergemeentelijke onroerend-erfgoeddiensten (IOED's) hebben tot 2017 de tijd om aan de nieuwe voorwaarden te voldoen.

Erkende onroerendergoeddepots

Onroerendergoeddecreet art. 3.4.1-3.4.3; Onroerendergoedbesluit art. 3.4.1-3.4.17

Het Onroerendergoeddecreet omschrijft een onroerendergoeddepot als “een bewaarplaats met een onderzoeksruijnte waar in aangepaste gecontroleerde omstandigheden archeologische ensembles, archeologische artefacten of onderdelen van beschermd erfgoed, afkomstig uit het Vlaams Gewest, worden bewaard en beheerd”. Depotwerking omvat dus meer dan enkel archeologie. Een onroerendergoeddepot kan ook dienen voor de (tijdelijke) opslag van losse onderdelen van een monument, bijvoorbeeld bij een langdurige restauratiecampagne.

Opdracht

Er bestaan al heel wat depots die erfgoed bewaren en beheren. De erkenning van onroerendergoeddepots heeft tot doel de werking van deze depots te versterken. Om de samenwerking tussen de erkende onroerendergoeddepots te bevorderen worden ze ingeschakeld in een **depotnetwerk**, dat de Vlaamse overheid uitbouwt in partnerschap met de provincies. Binnen het netwerk kan elk erkend depot een specifiek profiel bepalen en van daaruit een eigen beleid voeren.

Voorwaarden

Alleen permanente organisaties met rechtspersoonlijkheid kunnen een erkenning als onroerendergoeddepot krijgen. De infrastructuur van het depot moet in het Vlaams Gewest gelegen zijn. Om erkend te worden moet het onroerendergoeddepot verder:

- Een **receptieve functie** opnemen voor archeologische ensembles, archeologische artefacten of onderdelen van beschermd erfgoed. Dat wil zeggen dat het een oplossing biedt voor erfgoed dat door omstandigheden (tijdelijk) niet meer ter plaatse kan blijven, bijvoorbeeld tijdens een restauratiecampagne. Het depot beschikt hiervoor over een adequate infrastructuur, middelen en mensen.
- Over een aantoonbare kwalitatieve **inhoudelijke werking** beschikken en minstens een dag per week geopend zijn voor bezoekers, al dan niet op afspraak.
- Een degelijk **zakelijk beleid** voeren, dat garandeert dat het depot ook in de toekomst blijft bestaan.
- Deelnemen aan het **Vlaamse en provinciale depotbeleid** en eigen kennis en expertise actief ter beschikking stellen, bijvoorbeeld via vormingsdagen.

Het depot van de intergemeentelijke archeologische dienst Portiva @ Tienen

Procedure

Een erkenning als onroerendergoeddepot kan uiterlijk op 15 maart van elk jaar aangevraagd worden. Hiervoor is een **aanvraagformulier** beschikbaar op www.onroerendergoed.be/formulieren. De provincie waarin de depotinfrastructuur gelegen is, wordt om advies gevraagd, op voorwaarde dat ze niet zelf het depot beheert. De minister laat voor 31 juli van hetzelfde jaar aan de aanvrager weten of het depot erkend wordt. Een erkenning als onroerendergoeddepot is in principe voor onbepaalde duur, maar kan tussentijds geëvalueerd worden.

Financiële ondersteuning

Erkende onroerendergoeddepots kunnen een **subsidie** aanvragen. Hiervoor dienen ze een **samenwerkingsovereenkomst** af te sluiten met het agentschap Onroerend Erfgoed. Die samenwerkingsovereenkomst heeft een looptijd van zes jaar.

Behalve de erkenning gelden een aantal bijkomende voorwaarden om in aanmerking te komen voor een subsidie. Het onroerendergoeddepot moet een receptieve functie van gemeentegrens-overschrijdend belang vervullen en moet minstens beschikken over ofwel een calamiteitennetwerk, ofwel een interdisciplinaire werking, ofwel een thematische werking.

De jaarlijkse subsidie voor een erkend onroerendergoeddepot bedraagt minstens 85.000 euro. Daarbovenop ontvangt het depot een bijkomend variabel bedrag, afhankelijk van de schaalgrootte van het bedieningsgebied en de werklust die verbonden is aan het collectiebeheer en -behoud van het depot.

Erkende archeologen

Tot nu toe moeten archeologen bij elke aanvraag tot archeologisch onderzoek met ingreep in de bodem aantonen dat ze voldoende gekwalificeerd zijn en de nodige ervaring hebben. Wanneer het hoofdstuk Archeologie van het Onroerenderfgoeddecreet in werking treedt, moeten zij nog maar één keer een erkenning aanvragen, los van een specifieke opdracht of project. Meer informatie hierover vind je in het hoofdstuk Archeologie van deze brochure.

Erkende metaaldetectoristen

Een metaaldetectorist is een natuurlijke persoon of rechtspersoon die met behulp van een metaaldetector archeologische artefacten en archeologische sites opspoort. Het Onroerenderfgoeddecreet maakt het verplicht om voor deze activiteit een erkenning aan te vragen. Ook deze maatregel treedt pas in werking wanneer het archeologieluik van het Onroerenderfgoeddecreet geactiveerd wordt. Hierover lees je meer in het hoofdstuk Archeologie van deze brochure.

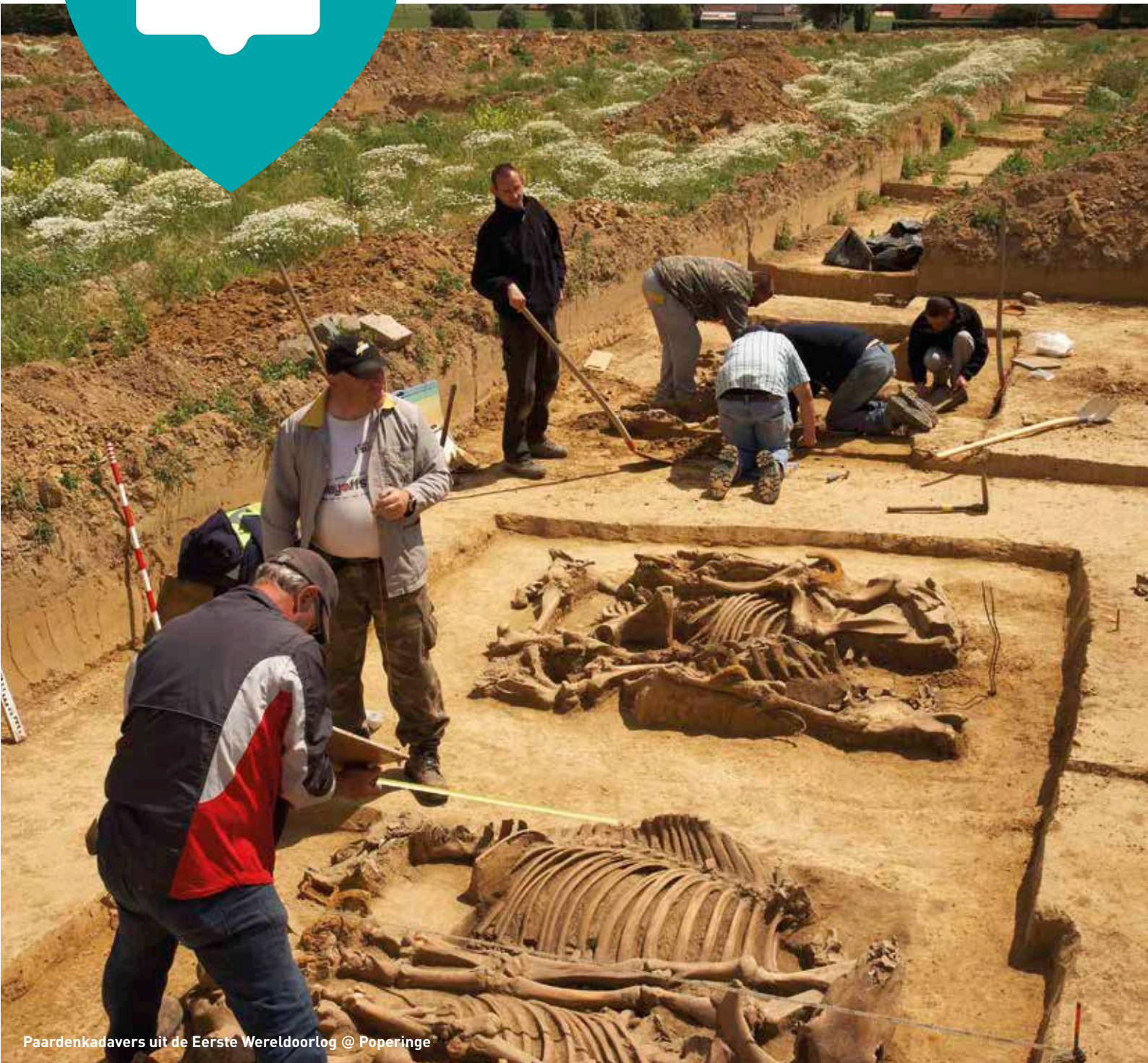
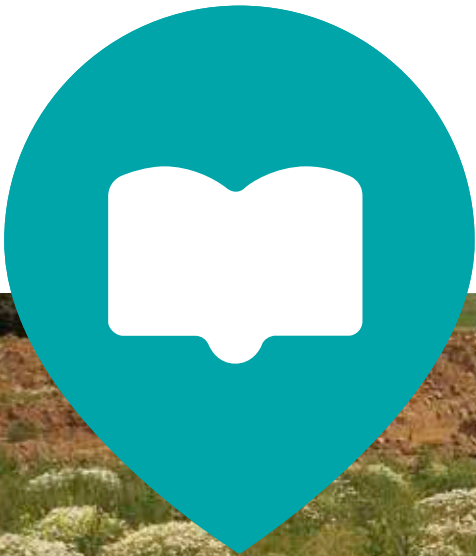
Een kwaliteitslabel voor onroerenderfgoedondernemers

Onroerenderfgoeddecreet art. 3.7.1; Onroerenderfgoedbesluit art. 3.7.1-3.7.13

Bouwhistorici, landschapsonderzoekers, restauratie-aannemers, boom-verzorgers, ... het zijn allemaal vakmensen die vanuit hun eigen invalshoek de zorg voor het onroerend erfgoed op zich nemen. Voor verschillende van deze vakgebieden zal het agentschap Onroerend Erfgoed een kwaliteitslabel uitwerken, met daaraan verbonden **uitgeschreven richtlijnen**. Welke specialisaties aan bod komen, is nog niet bepaald. De lancering van elk label vraagt tijd en overleg en zal daarom stap voor stap gebeuren.

Zodra er voor een bepaalde beroepsgroep met een kwaliteitslabel gestart wordt, zal iedereen die binnen deze beroepsgroep werkt het label bij het agentschap Onroerend Erfgoed kunnen aanvragen met een **aanvraagformulier**. Het agentschap houdt vanaf dat ogenblik een actuele lijst bij van alle toegekende labels, die vrij te raadplegen is. De toekenning van een kwaliteitslabel is in principe voor onbepaalde duur, maar kan tussentijds geëvalueerd worden.

ARCHEOLOGIE

Paardenkadavers uit de Eerste Wereldoorlog @ Poperinge

Voor de archeologie is het Verdrag van Valletta van groot belang. Dit Europese verdrag ter bescherming van het archeologisch patrimonium trad voor België in werking op 9 april 2011. Het beklemtoont de maatschappelijke waarde van het archeologisch erfgoed en pleit voor een degelijke afstemming met verschillende beleidsdomeinen.

Om het verdrag van Valletta verder te implementeren in de Vlaamse regelgeving was een volledig nieuw archeologisch traject nodig. Daarin spelen erkende archeologen een cruciale rol. Omdat zij de enigen zijn die een opgraving of een vooronderzoek met ingreep in de bodem mogen uitvoeren, kan het hoofdstuk Archeologie van het Onroerenderfgoeddecreet pas in werking treden wanneer er voldoende archeologen erkend zijn. In de loop van 2015 zal het agentschap bekendmaken wanneer dat aantal bereikt is. Tot dan blijft het Archeologiedecreet van 1993 van kracht.

Erkende archeologen

Onroerenderfgoeddecreet art. 3.5.1-3.5.2; Onroerenderfgoedbesluit 3.5.1-3.5.14

Wanneer het hoofdstuk Archeologie van het Onroerenderfgoeddecreet in werking treedt, hoeven archeologen niet langer bij elke aanvraag voor een archeologisch onderzoek aan te tonen dat ze voldoende gekwalificeerd zijn en de nodige ervaring hebben. Voortaan dienen zij slechts één keer een erkenning aan te vragen.

Voorwaarden

Erkende archeologen worden aangeduid op basis van criteria zoals relevante ervaring en opleiding. De concrete **erkenningsvoorwaarden** vind je in het Onroerenderfgoedbesluit. Er wordt een onderscheid gemaakt tussen natuurlijke personen en rechtspersonen (zie Onroerenderfgoedbesluit art. 3.5.2-3.5.3). Een erkend archeoloog werkt volgens een code van goede praktijk. Deze code zal in de loop van 2015 vastgesteld worden.

Een aanduiding als erkend archeoloog is geldig voor onbepaalde duur. Wie zich niet aan de bepalingen van het decreet houdt, niet werkt conform de **code van goede praktijk** of niet langer aan de erkenningsvoorwaarden beantwoordt, kan zijn erkenning verliezen. Een evaluatie bestaat uit een beoordeling op basis van de activiteiten van de erkende archeoloog en de producten die daaruit voortvloeien, zoals archeologienota's, nota's, archeologierapporten en eindverslagen (zie verder bij Archeologisch onderzoek).

Opmeting van een toevalsvondst @ Leuven

Er zijn een aantal instanties die van rechtswege een aanduiding als erkend archeoloog krijgen. Dat wil zeggen dat ze erkend worden zonder dat ze daarvoor de erkenningsprocedure moeten doorlopen.

Dat geldt voor:

- **Individuele archeologen** die op 1 januari 2015 binnen een gemeentelijke dienst werken en van wie het college van burgemeester en schepenen aan het agentschap Onroerend Erfgoed bevestigt dat ze aan de erkenningsvoorwaarden beantwoorden.
- **Universiteiten** die een opleiding archeologie aanbieden. Hun erkenning geldt alleen voor de universiteit als rechtspersoon en voor "archeologisch onderzoek met het oog op wetenschappelijke vraagstellingen" (zie verder bij Vrijwillig archeologisch onderzoek). Voor andere types van archeologisch onderzoek zijn universiteiten wel verplicht een erkenning aan te vragen. Ook individuele universitaire archeologen moeten de aanvraagprocedure doorlopen.
- Het **agentschap Onroerend Erfgoed** als rechtspersoon. Zo kan het zijn decretale opdracht bij onder meer toevalsvondsten opnemen.

Procedure

De aanduiding als erkend archeoloog kan aangevraagd worden vanaf 1 januari 2015. Een digitaal **aanvraagformulier** vind je op www.onroenderfgoed.be/formulieren. Maximaal vier maanden na een ontvankelijke en door het agentschap goedgekeurde aanvraag ontvangt de erkende archeoloog een legitimatiebewijs. Dat kan wel pas gebruikt worden wanneer het hoofdstuk Archeologie van het decreet in werking treedt.

Erkende metaaldetectoristen

Onroerendergoeddecreet art. 11.2.6; Onroerendergoedbesluit 3.6.1-3.6.12

Een metaaldetectorist is iemand die met een metaaldetector aan de slag gaat om archeologische sites of artefacten op te sporen. Vanaf 1 januari 2015 is voor deze activiteit een erkenning mogelijk en nodig.

Voorwaarden

Wie erkend wil worden als metaaldetectorist, moet aan de volgende voorwaarden voldoen:

- Minimum 18 jaar oud zijn.
- De laatste vijf jaar niet veroordeeld zijn voor een inbreuk of misdrijf op het gebied van onroerend erfgoed (zie hoofdstuk Handhaven van deze brochure).
- Zich ertoe verbinden om volgens de voorschriften van het Onroerendergoeddecreet te werken. Hiervoor is een basiskennis nodig van archeologische erfgoedzorg en van de vastgestelde code van goede praktijk.

Wie als rechtspersoon erkend is als archeoloog, is automatisch ook aangeduid als erkend metaaldetectorist en hoeft hiervoor geen afzonderlijke aanvraag in te dienen.

Procedure

Een aanduiding als erkend metaaldetectorist kan aangevraagd worden vanaf 1 januari 2015. Maximaal vier maanden na een ontvankelijke en door het agentschap goedgekeurde aanvraag ontvangt de erkend metaaldetectorist een legitimatiebewijs. Dit kan pas gebruikt worden wanneer het hoofdstuk Archeologie van het decreet in werking treedt. Een aanduiding als erkend metaaldetectorist is van onbepaalde duur maar kan door het agentschap worden geëvalueerd en ingetrokken bij onregelmatigheden.

Archeologisch onderzoek

Archeologisch onderzoek kan opgedeeld worden in twee categorieën: onderzoek dat verplicht is en onderzoek dat vrijwillig wordt uitgevoerd.

Verplicht archeologisch onderzoek

Onroerenerfgoeddecreet art. 5.4.1-5.4.21

Wie voor een bouwproject een stedenbouwkundige vergunning of een verkavelingsvergunning moet aanvragen, is in bepaalde gevallen verplicht om een bekrachtigde **archeologienota** toe te voegen aan de vergunningsaanvraag. Die nota is het resultaat van een archeologisch vooronderzoek, waarvoor een erkend archeoloog moet worden aangesteld. Die maakt een archeologische evaluatie van de betrokken percelen. Het initiatief voor een archeologienota ligt bij de bouwheer. Die laat door een erkend archeoloog eerst een **vooronderzoek zonder ingreep in de bodem** uitvoeren. Voorbeelden daarvan zijn een veldprospectie, een luchtfotografische prospectie of een archivalisch onderzoek. Indien nodig volgt een **vooronderzoek met ingreep in de bodem**. Een erkend archeoloog moet dit vooraf melden aan de erkende onroerenderfgoedgemeente of aan het agentschap Onroerend Erfgoed. Zij kunnen de **melding** weigeren of er voorwaarden aan verbinden.

Of de bouwheer verplicht is een archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag is onder meer afhankelijk van de totale oppervlakte van de percelen, de oppervlakte van de geplande bodemingrepen, de ruimtelijke bestemming van het terrein en de ligging binnen of buiten een archeologische zone uit de vastgestelde inventaris (zie hoofdstuk Inventariseren van deze brochure) of binnen een beschermde archeologische site (zie hoofdstuk Beschermen van deze brochure). Voor stedenbouwkundige vergunningen en voor verkavelingsvergunningen zijn de criteria en drempels verschillend (zie Onroerenderfgoeddecreet art.5.4.1-5.4.3).

Archeologische opgraving op de site Bazel-Sluis © Kruibeke

Een archeologienota bevat minstens:

- Een precieze aanduiding op kaart van de percelen en de geplande werken.
- De resultaten van het archeologisch vooronderzoek.
- Een advies over wenselijke maatregelen.
- Een kostenraming en de geschatte duur van de voorgestelde maatregelen.

Na afloop van het archeologisch vooronderzoek bezorgt de erkende archeoloog de archeologienota aan het agentschap Onroerend Erfgoed. Dat weigert of bekrachtigt de nota en koppelt er al dan niet voorwaarden aan vast. Bij weigering moet de erkende archeoloog een aangepaste archeologienota indienen. Het bekrachtigde document voegt de bouwheer bij de bouwaanvraag. Op die manier weet je al zeker hoe er met archeologie moet worden omgegaan nog voor je begint te bouwen.

De maatregelen die een archeologienota bevat, kunnen heel divers zijn, afhankelijk van de effectieve aanwezigheid van archeologische resten of sporen in de ondergrond en de mogelijkheid om deze te bewaren zonder de eigenlijke bouwwerken te verhinderen. Als de archeologienota bepaalt dat er een **archeologische opgraving** uitgevoerd moet worden, dan meldt de erkende archeoloog de start van dat onderzoek aan het agentschap en de erkende onroerenderfgoedgemeente. Ten laatste twee maanden na het einde van de opgraving moet de erkende archeoloog een **archeologierapport** bezorgen met een beknopte beschrijving van de uitgevoerde werken, de resultaten en de verdere aanpak. Binnen de twee jaar na het einde van het onderzoek dient hij ook een **eindverslag** in, dat hij ook publiceert. Het agentschap ontsluit dit verslag digitaal.

In uitzonderlijke gevallen is het niet mogelijk een vooronderzoek met ingreep in de bodem uit te voeren vooraleer de bouwvergunning wordt toegekend, bijvoorbeeld wanneer er geen proefsleuven gegraven kunnen worden omdat er nog een gebouw op het terrein staat. In zo'n geval vermeldt de erkende archeoloog in de archeologienota wat al genoteerd kan worden en verwijst hij naar een bijkomende nota die na de bouwvergunning volgt. Nadat de bouwvergunning verleend is (en het gebouw uit het voorbeeld is gesloopt), stelt hij die bijkomende **nota** op, op basis van een uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem. Deze nota moet ook door het agentschap Onroerend Erfgoed bekrachtigd worden, al dan niet met voorwaarden.

Zelfs als in de archeologienota of de bijkomende nota geen sprake is van een archeologische opgraving, blijft uiteraard wel de **meldingsplicht voor toevalsvondsten** gelden (zie verder). Dat houdt in dat een onverwachte archeologische vondst altijd gemeld moet worden bij het agentschap Onroerend Erfgoed. Initiatiefnemers die een mogelijk oponthoud willen uitsluiten, kunnen vóór hun vergunningsaanvraag toch archeologisch vooronderzoek laten uitvoeren, zelfs als dat niet verplicht is (zie verder bij Vrijwillig archeologisch onderzoek).

De archeologienota en de nota zijn volledig nieuwe elementen in het onroerenderfgoedbeleid. Dergelijke nota's kunnen pas ingediend worden wanneer het hoofdstuk Archeologie van het decreet in werking is.

Vrijwillig archeologisch onderzoek

Onroerenerfgoeddecreet art. 5.5.1

Vrijwillig archeologisch onderzoek is onderzoek dat niet wordt opgelegd vanuit een vergunningstelsel. Meestal gaat het initiatief uit van een erkend archeoloog die onderzoek wil doen naar archeologie in situ. Het is ook mogelijk dat een overheid zo'n onderzoek uitvoert om te bepalen of een site beschermenswaardig is, of dat een bouwheer ervoor kiest vrijwillig tot archeologisch onderzoek over te gaan om bijvoorbeeld later oponthoud tijdens de bouwwerken uit te sluiten.

In het Onroerenderfgoeddecreet heet al het bovenstaande '**archeologisch onderzoek met het oog op wetenschappelijke vraagstellingen**'. Als dit onderzoek de vorm aanneemt van een vooronderzoek met ingreep in de bodem of een opgraving, moet het uitgevoerd worden door een erkend archeoloog. Die vraagt daarvoor toelating aan het agentschap Onroerend Erfgoed. Een van de voorwaarden is dat de zakelijkrechthouder (meestal de grondeigenaar) akkoord gaat met de onderzoekstermijnen. Ook moeten er garanties zijn over de verantwoordelijkheid bij schade en over de bestemming van vondsten. Het agentschap kan de toelating toekennen, weigeren of er voorwaarden aan verbinden.

Als de erkende archeoloog mag starten, dan laat hij het agentschap Onroerend Erfgoed weten wanneer het effectieve vooronderzoek met ingreep in de bodem of de opgraving begint. Ten laatste twee maanden na het einde van de opgraving moet hij aan het agentschap een **archeologierapport** bezorgen met een beknopte beschrijving van de uitgevoerde werken, de resultaten en de verdere aanpak. Binnen de twee jaar na het einde van het onderzoek dient de erkende archeoloog een **eindverslag** in, dat hij ook publiceert. Het agentschap ontsluit dit verslag digitaal.

Meldingsplicht bij toevalsvondsten

Onroerenderfgoeddecreet art. 5.1.4

Archeologische artefacten of sites kunnen ook aan het licht komen buiten een archeologisch onderzoek om. Wie per toeval een goed aantreft waarvan hij weet of vermoedt dat het om een archeologische vondst gaat, moet dit binnen de **drie dagen** melden aan het agentschap Onroerend Erfgoed. Het agentschap heeft dan tien dagen de tijd om de situatie op het terrein zelf te onderzoeken, bijvoorbeeld met een opgraving. Op basis van de **terreinevaluatie** kan de termijn van tien dagen verlengd of ingekort worden.

Als toevalsvondsten niet gemeld worden, leidt dat tot een onherroepelijk verlies van erfgoedwaarden. Wie zo'n vondst niet aangeeft bij het agentschap Onroerend Erfgoed is daarom strafbaar (zie hoofdstuk Handhaven van deze brochure). Als je denkt op een vondst te zijn gestoten, neem je contact op met het agentschap Onroerend Erfgoed via het vondstmeldingsformulier: www.onroerenderfgoed.be/digitaal-vondstmeldingsformulier.

De kosten van archeologie

Onroerenderfgoeddecreet art. 10.3..4-10.3.5

Wie de bodem verstoort, betaalt de kosten voor het archeologisch onderzoek. Er zijn twee nieuwe instrumenten om de kosten te helpen dragen. Zo voorziet het decreet in een nog uit te werken **premie voor buitensporige directe kosten** die voortvloeien uit verplichte archeologische opgravingen. Daarnaast kunnen er **archeologische solidariteitsfondsen** opgericht worden, die mogelijk een subsidie ontvangen van de Vlaamse overheid. Deze fondsen vergoeden hun leden mits betaling van een bijdrage voor een deel van de kosten van alle archeologische opgravingen waartoe zij verplicht worden.

INVENTARISEREN

Het agentschap Onroerend Erfgoed heeft de expliciete opdracht om al het waardevolle onroerend erfgoed in Vlaanderen te inventariseren. Door de jaren heen zijn er meerdere wetenschappelijke inventarissen opgemaakt over bouwkundig, landschappelijk en archeologisch erfgoed. Daarnaast zijn er ook enkele thematische inventarissen gerealiseerd: over historische tuinen en parken, houtige beplantingen met erfgoedwaarde en orgels. De meeste zijn te raadplegen op de inventariswebsite <https://inventaris.onroenderfgoed.be>.

De inventarissen zijn de wetenschappelijke ruggengraat voor het behoud en beheer van waardevol onroerend erfgoed in Vlaanderen. Ze geven niet alleen een zicht op de rijkdom aan onroerend erfgoed. Als items uit de inventarissen zijn vastgesteld, hangen daar ook rechtsgevolgen aan vast.

Vastgestelde inventarissen

Onroerenderfgoeddecreet art. 4.1.1

De vaststelling van een inventaris is een van de instrumenten die de Vlaamse overheid kan inzetten om onroerend erfgoed te behouden. Hiermee bevestigt de bevoegde minister dat alle erfgoeditems op een vastgestelde lijst erfgoedwaarde bezitten en nog altijd bewaard zijn.

De vaststelling

Een vaststelling verbindt een aantal rechtsgevolgen aan erfgoedobjecten die waardevol maar niet beschermd zijn. Zo'n vaststelling is niet nieuw als het gaat over de inventaris van het bouwkundig erfgoed. Sinds 2009 wordt die inventaris **jaarlijks vastgesteld**. Dit principe wordt nu uitgebreid met vier bijkomende inventarissen. Het nieuwe decreet voorziet in de vaststelling van minstens vijf inventarissen:

1. De inventaris van het bouwkundig erfgoed.
2. De landschapsatlas.
3. De inventaris van de archeologische zones.
4. De inventaris van houtige beplantingen met erfgoedwaarde.
5. De inventaris van historische tuinen en parken.

De minister kan deze inventarissen ofwel volledig vaststellen, ofwel een selectie ervan.

Criteria

Onroerenderfgoedbesluit art. 4.1.1-4.1.6

De minister kan een goed pas opnemen in de vastgestelde inventaris als het in voldoende mate bewaard is en erfgoedwaarde bezit. Elk item wordt geselecteerd met een methodologie waarbij de volgende **selectiecriteria** aan bod komen: zeldzaamheid, herkenbaarheid, representativiteit, ensemblewaarde en contextwaarde. Van archeologische zones moet worden aangetoond dat ze archeologische waarde hebben en dat de goede bewaring van de zone 'waarschijnlijk' is.

Om een transparante communicatie over het inventarisatieproces te waarborgen schrijft het agentschap voor elke vastgestelde inventaris de gehanteerde **methodologie** uit en laat deze ook vaststellen.

Procedure

Het Onroerenderfgoeddecreet wijzigt de vaststellingsprocedure uit het vroegere Monumentendecreet. Voortaan organiseert het agentschap Onroerend Erfgoed bij elke vaststelling **een openbaar onderzoek**. Daarvoor werkt het samen met de gemeentebesturen. Die communiceren over de vaststelling via de gemeentelijke communicatiekanalen. Ook het agentschap kondigt het openbaar onderzoek af, onder meer met een bericht in minstens drie kranten.

Tijdens het openbaar onderzoek kan iedere burger opmerkingen of bezwaren formuleren over 'feitelijkheden'. Dat zijn bijvoorbeeld fouten in het gegeorefereerd plan, de naam van het goed of de erfgoedkenmerken (typologie, stijl, cultuur, datering, materiaal, biologische soort, thema, ...).

De minister wint over de inventaris en het openbaar onderzoek advies in bij de Vlaamse Commissie Onroerend Erfgoed (VCOE). Daarna stelt hij de inventaris vast. Een vastgestelde inventaris kan geactualiseerd worden. Dat houdt telkens een beslissing van de minister in, waar opnieuw een openbaar onderzoek aan voorafgaat.

Rechtsgevolgen van de vastgestelde inventarissen

Een vastgestelde inventaris heeft naast een aantal algemene rechtsgevolgen, ook rechtsgevolgen die alleen gelden voor de specifieke inventaris.

Algemene rechtsgevolgen

Onroerenderfgoeddecreet art. 4.1.9-4.1.11

Zodra een inventarisitem is opgenomen in een vastgestelde inventaris, zijn er juridische gevolgen aan gekoppeld. Voor alle vastgestelde inventarissen die aan een openbaar onderzoek zijn onderworpen geldt de **zorgplicht** voor administratieve overheden. Dat betekent dat gemeenten, OCMW's, overheidsdiensten, provincies, ... altijd zo veel mogelijk zorg in acht moeten nemen voor deze inventarisitems. Voor alle eigen werken of activiteiten moeten ze onderzoeken of deze een directe impact hebben op geïnventariseerd erfgoed. Als dat zo is, moeten ze bovendien motiveren welke maatregelen ze hebben genomen om aan de zorgplicht te voldoen. Dat heet de **motiveringsplicht**.

Verder is er ook een **informatieplicht** bij de eigendomsoverdracht van een item uit een vastgestelde inventaris. Het decreet bepaalt namelijk dat iedereen die een vastgoedtransactie onderneemt de koper moet inlichten over de vaststelling van een goed. Ook wie een vastgesteld goed voor meer dan negen jaar verhuurt of in pacht geeft, is verplicht dit in de akte op te nemen.

Specifieke rechtsgevolgen

Naast de zorgplicht, de motiveringsplicht en de informatieplicht zijn de rechtsgevolgen verschillend per inventaris.

De inventaris van het bouwkundig erfgoed

De inventaris van het bouwkundig erfgoed biedt een uitgebreid wetenschappelijk overzicht van het **bouwkundig patrimonium met erfgoedwaarde** in Vlaanderen. Het gaat daarbij niet alleen om kerken en kastelen, maar ook bijvoorbeeld om volkscafés, kapelletjes en oude fabriekspanden.

De zorgplicht voor administratieve overheden geldt enkel voor bouwkundig erfgoed dat na een **openbaar onderzoek** is opgenomen in de vastgestelde inventaris, niet voor bouwkundig erfgoed dat in de periode 2009-2014 werd vastgesteld. Hieraan was namelijk geen openbaar onderzoek verbonden.

Voor vastgesteld bouwkundig erfgoed gelden nog steeds de volgende rechtsgevolgen, die ook zijn ingebed in andere wetgevingen:

- Voor gebouwen uit de vastgestelde lijst kun je een afwijking vragen van de **normen voor energieprestatie** en binnenklimaat als dat nodig is om de erfgoedwaarde van het pand in stand te houden (Het Energiedecreet van 8 mei 2009).
- **Zonevreemde gebouwen** uit de vastgestelde lijst kunnen gemakkelijker een nieuwe functie krijgen. Zo is het mogelijk dat een hoeve in agrarisch gebied een functie krijgt die niet agrarisch is (Besluit van 28 november 2003, art. 10).
- Wie een gebouw wil afbreken, heeft een stedenbouwkundige vergunning nodig van de gemeente. Voor gebouwen uit de vastgestelde inventaris moet bij de aanvraag van de sloopvergunning bijkomend fotomateriaal ingediend worden dat de huidige staat van het pand aantoont. De gemeente kan de sloopvergunning alleen uitreiken nadat ze advies heeft gevraagd over de erfgoedwaarde van het gebouw. Dit **advies voor sloop** vraagt ze aan het agentschap Onroerend Erfgoed, aan de bevoegde dienst van de eigen erkende onroerenderfgoedgemeente, of aan de intergemeentelijke onroerenderfgoeddienst waarvan de gemeente deel uitmaakt. Het advies is niet bindend. De vergunningverlener kan ervan afwijken, maar alleen als daar een goede reden voor is (Besluit van 28 mei 2004, art. 4 en 8 en 17 en 20, 6 en Besluit van 5 juni 2009, art. 1,1°, g en Onroerenderfgoeddecreet art. 4.1.10.).
- Bij gebouwen in de inventaris wordt **sociale huisvesting door renovatie** gestimuleerd. In de sociale woningbouw geldt dat de kosten voor renovatie maximaal 80% van de prijs voor een nieuwbouw van dezelfde omvang mogen bedragen. Als de renovatiekosten hoger zijn, moet het gebouw worden gesloopt en vervangen door nieuwbouw. Voor gebouwen uit de vastgestelde lijst geldt die 80%-regel niet en mag de renovatiekost dus hoger zijn (Besluit van 21 december 2012, art. 8, § 2, tweede lid, 3°)

De landschapsatlas

De landschapsatlas geeft een overzicht van historische landschapselementen, structuren en gehelen. De relictten zijn afkomstig van verschillende periodes en geven aan hoe het landschap gegroeid is.

In de landschapsatlas vind je onder meer '**ankerplaatsen**' terug. Dat zijn vanuit een erfgoedperspectief de meest waardevolle landschappelijke ensembles. In het verleden konden ankerplaatsen aangeduid worden. Met het nieuwe decreet is een 'aanduiding' niet meer mogelijk; wel kunnen alle items uit de landschapsatlas vastgesteld worden.

Ankerplaatsen die onder de oude regelgeving werden aangeduid, zijn in het nieuwe decreet gelijkgesteld met een item uit de vastgestelde landschapsatlas en met een onroerenderfgoedrichtplan (zie hoofdstuk Beschermen van deze brochure).

De inventaris van de archeologische zones

Een archeologische zone is een gebied waarvan op basis van waarnemingen en wetenschappelijke argumenten met hoge waarschijnlijkheid kan aangetoond worden dat er archeologische resten of sporen in de grond zitten. Wie werken wil uitvoeren in een vastgestelde archeologische zone, is mogelijk verplicht tot archeologisch vooronderzoek, al dan niet gevolgd door een opgraving. Meer details hierover lees je in het hoofdstuk Archeologie van deze brochure.

Een kapelboom @ Meldert

De inventaris van houtige beplantingen met erfgoedwaarde

Bomen en struiken die bijzonder oud, groot of zeldzaam zijn of die een historische betekenis hebben, kunnen een plaats krijgen in de inventaris van houtige beplantingen met erfgoedwaarde. Wie houtig erfgoed uit de vastgestelde inventaris wil verwijderen of kappen, vraagt bij de gemeente na of hiervoor een vergunning nodig is. Is dat het geval, dan moet de vergunningverlener een **advies voor de kapping** vragen aan het agentschap Onroerend Erfgoed, de erkende onroerenderfgoedgemeente of aan de intergemeentelijke onroerenderfgoeddienst waarvan de gemeente deel uitmaakt. Dit advies is niet bindend. De vergunningverlener kan ervan afwijken, maar alleen als daar een goede reden voor is (Besluit van 28 mei 2004, art. 4 en 8 en 17 en 20, 6°). Voor items uit de vastgestelde inventaris moet bij de aanvraag tot een kapping ook bijkomend fotomateriaal ingediend worden dat de actuele staat van het houtig erfgoed toont.

De inventaris van historische tuinen en parken

In deze inventaris zijn historische tuinen en parken van verschillende aard opgenomen, van kasteel- en stadsparken tot openbaar groen in tuinwijken. Architecturale kenmerken zoals een prieeltje, een kunstmatige heuvel of een padenstructuur zijn hierbij belangrijke elementen. Ook het aanwezige bomenbestand wordt opgetekend en opgemeten. Voor de vastgestelde inventaris van historische tuinen en parken gelden behalve de zorgplicht, de motiveringsplicht en de informatieplicht, die ook op de andere vastgestelde inventarissen van toepassing zijn, geen andere rechtsgevolgen.

Boomgaard bij kasteel Pietersheim @ Lanaken

Geïnteriseerd, vastgesteld, beschermd

Inventariseren, vaststellen en beschermen zijn verschillende zaken.

- **Geïnteriseerd** onroerend erfgoed is opgenomen in een wetenschappelijke inventaris. Zo'n opname heeft geen rechtsgevolgen. Het goed wordt enkel beschreven en gedocumenteerd.
- **Vastgesteld** onroerend erfgoed is opgenomen in de inventaris én via een juridische procedure 'vastgesteld'. Bij een vastgesteld item moet de overheid, eigenaar of beheerder rekening houden met bepaalde rechtsgevolgen, die verschillen naargelang de inventaris.
- Aan een **bescherming** is een andere procedure gekoppeld, met andere rechtsgevolgen. Meer hierover vind je in het hoofdstuk Beschermen van deze brochure.
- Op het online Geoportaal van het agentschap Onroerend Erfgoed kun je alle geïnteriseerde, vastgestelde en beschermde items terugvinden op een kaart.

BESCHERMEN

De Norbertijnenabdij @ Averbode

Er zijn verschillende instrumenten om het behoud van onroerend erfgoed te verzekeren. Het meest klassieke instrument is een bescherming. Daarnaast bestaan er nog drie alternatieven om erfgoedwaarden te vrijwaren voor de toekomst: het onroerend erfgoed wordt vastgesteld als onderdeel van een inventaris (zie hoofdstuk Inventariseren van deze brochure) of opgenomen in een onroerenderfgoedrichtplan of een erfgoedlandschap.

Bescherming

Onroerenderfgoeddecreet art. 6.1.1-6.4.10

Onroerend erfgoed wordt beschermd omdat het van grote waarde is voor de gemeenschap. Het moet minimaal in de staat blijven waarin het zich bevond op het moment van de bescherming. Zo kunnen niet alleen wij, maar ook de generaties na ons ervan genieten.

Definities

Het Onroerenderfgoeddecreet voorziet **vier mogelijke beschermingsstatuten**: een beschermd monument, een beschermd cultuurhistorisch landschap, een beschermd stads- of dorpsgezicht en een beschermd archeologische site.

Bij elk van de beschermingen is het mogelijk een overgangszone in te stellen. Zo'n zone ondersteunt de erfgoedwaarde van het beschermde goed. Een voorbeeld is de open ruimte rond een beschermd windmolen. Zonder deze windvang zouden de wieken onvoldoende wind kunnen vangen en zou de erfgoedwaarde in het gedrang komen.

Beschermd monument

Onroerenderfgoeddecreet art. 2.1 38°

Een beschermd monument is een onroerend goed dat van algemeen belang is vanwege zijn erfgoedwaarde. Niet alleen kerken, kastelen of stadhuizen zijn potentiële monumenten. Een bedrijfsgebouw kan eveneens erfgoedwaarde hebben, net als een boom, een kapel, een begraafplaats of een kasseiweg.

De Carolus Borromeuskerk @ Antwerpen

Cultuurgoederen die blijvend verbonden zijn met het monument maken altijd deel uit van de bescherming. Denk maar aan een lambrisering of een trappartij. Dergelijke roerende goederen kunnen mee beschermd worden. Dat kan alleen maar wanneer er een duidelijke band is tussen het roerend en het onroerend goed, bijvoorbeeld als het gaat om een typische uitrusting of decoratieve elementen, zoals meubelen die door de architect zijn ontworpen in de stijl van een gebouw. Wanneer zulke cultuurgoederen mee zijn beschermd, staat dat voortaan uitdrukkelijk vermeld in het beschermingsbesluit.

Beschermd stads- of dorpsgezicht

Onroerenderfgoeddecreet 2.1, 45°

De term stads- of dorpsgezicht is al decennialang ingeburgerd. De definitie ervan is in het nieuwe decreet beperkt tot een groepering van onroerende goederen met de omgevende bestanddelen die door hun erfgoedwaarde van algemeen belang zijn. De 'ondersteunende' zones uit de vroegere definitie van een stads- of dorpsgezicht worden voortaan beschouwd als overgangszones.

Een voorbeeld van een stads- of dorpsgezicht is een historisch dorpscentrum rond een kerk: de kerk, het gekasseide plein, het gietijzeren hekwerk, de gracht en de lindebomen maken allemaal deel uit van het waardevolle ensemble. Het geheel is daarbij meer dan de som van de delen.

Beschermd cultuurhistorisch landschap

Onroerenderfgoeddecreet art. 2.1, 22° en 33°

Het verdrag van Firenze omschrijft de term landschap vanuit een holistisch perspectief. Het Onroerenderfgoeddecreet neemt deze definitie nagenoeg volledig over. Een landschap is "een deel van het grondgebied dat door de bevolking wordt waargenomen en waarvan het karakter bepaald wordt door natuurlijke en/of menselijke factoren en de wisselwerking daartussen".

Vanuit deze definitie kun je heel Vlaanderen als een landschap beschouwen. Maar is elk landschap vanuit erfgoedstandpunt even waardevol? Als antwoord op deze vraag introduceert het Onroerenderfgoeddecreet het begrip 'cultuurhistorisch landschap' en definieert dit naar analogie met de definitie uit het vroegere Landschapsdecreet. Een cultuurhistorisch landschap is een gebied dat weinig bebouwd is en erfgoedwaarde bezit, waardoor het van algemeen belang is. Alleen dit soort landschappen kan beschermd worden.

Beschermd archeologische site

Op een archeologische site gaat het niet alleen om de sporen en restanten van menselijke activiteit uit het verleden, maar ook over de context waarin ze worden aangetroffen en de relaties tussen de objecten, sporen en vondsten. Dat geheel vrijwaren voor volgende generaties kan alleen door de site op de plek zelf te bewaren of op te graven volgens de regels van de kunst (zie hoofdstuk Archeologie van deze brochure).

Spanbroekmolen British Cemetery @ Wijtschate

Procedure

Onroerenderfgoeddecreet art. 6.1.1-6.1.18 en art. 6.3.2; Onroerenderfgoedbesluit art. 6.6.1

Controle en advies

Een beschermingsprocedure bestaat uit twee stappen: een voorlopige en een definitieve bescherming. Aan een voorlopige bescherming gaat een onderzoeks- of adviesfase vooraf. Bij alle monumenten en stads- en dorpsgezichten, cultuurhistorische landschappen en archeologische sites die voor bescherming in aanmerking komen, beschrijft het agentschap Onroerend Erfgoed na een terreinbezoek de erfgoedwaarden. Ook bij archeologische sites moet altijd een **waarderend en evaluerend onderzoek** gebeuren. Vaak gaat dat gepaard met ingrepen in de bodem, zoals boringen, proefsleuven en proefputten. Voor de minister een onroerend goed kan beschermen, moet hij **advies** vragen aan de Vlaamse Commissie Onroerend Erfgoed (VCOE), de betrokken gemeentebesturen en een aantal Vlaamse overheidsadministraties. De minister kan aan deze adviesverplichting voorbijgaan in geval van dringende noodzakelijkheid, bijvoorbeeld bij acute dreiging tot sloop of beschadiging.

Voorlopige bescherming

Bij de voorlopige bescherming neemt de minister een **princiële beslissing** over het beschermingsvoorstel. De zakelijkrechthouder (zie hoofdstuk Definities van deze brochure) ontvangt hierover een aangetekende brief met een kopie van het beschermingsbesluit, binnen de dertig dagen. Als het gaat om de voorlopige bescherming van een cultuurhistorisch landschap, worden het publiek en de zakelijkrechthouders via de media op de hoogte gebracht. Het gemeentebestuur wordt steeds in kennis gesteld van een voorlopige bescherming.

Definitieve bescherming

Binnen dertig dagen na de kennisgeving van een voorlopige bescherming aan het gemeentebestuur start de gemeente een **openbaar onderzoek**. Dat geeft iedereen dertig dagen lang de kans om opmerkingen op of bezwaren tegen de voorlopige bescherming kenbaar te maken. Het gemeentebestuur bezorgt deze reacties aan het agentschap Onroerend Erfgoed, dat alle opmerkingen in een afzonderlijk verslag behandelt. De minister beslist op basis van alle stukken over een **definitieve bescherming**. Als hij het op basis van de bezwaren nodig acht, kan hij bijkomend advies vragen aan de VCOE. Wanneer de bescherming definitief is, ontvangen de betrokken eigenaars en gemeenten het beschermingsbesluit. Bij de definitieve bescherming van een cultuurhistorisch landschap worden enkel de gemeenten in kennis gesteld. Alle voorlopige en definitieve beschermingen verschijnen in het Belgisch Staatsblad.

Behandelingstermijn

De maximale doorlooptijd van de voorlopige bescherming bedraagt **negen maanden**. Die termijn kan één keer worden verlengd met maximaal drie maanden. Als er na die periode geen besluit tot definitieve bescherming is genomen, vervalt de voorlopige bescherming automatisch. Tijdens de hele periode van voorlopige bescherming, vanaf de ontvangst van de brief met de melding van de voorlopige bescherming, zijn de rechtsgevolgen van de bescherming van toepassing. Bij beschermd cultuurhistorische landschappen is de termijn anders. Daarvoor gelden de rechtsgevolgen vanaf de publicatie van het besluit tot voorlopige bescherming in het Belgische Staatsblad.

Herkenningsteken

Eigenaars van een beschermd onroerend goed kunnen een herkenningsteken op hun eigendom plaatsen. Dat gebaar is niet verplicht, maar de Vlaamse overheid adviseert het wel. Het teken is gratis aan te vragen bij het agentschap zodra het onroerend goed definitief beschermd is.

Rechtsgevolgen

Onroerenderfgoeddecreet art. 6.4.1-6.4.10; Onroerenderfgoedbesluit art. 6.1.1-6.2.13

Aan een bescherming zijn rechtsgevolgen verbonden. Deze verschillen van de rechtsgevolgen bij een vastgestelde inventaris (zie hoofdstuk Inventariseren van deze brochure) en bij een erfgoedlandschap (zie verder).

Actief en passief behoud

Bij een bescherming is het verboden beschermde goederen te ontsieren, te beschadigen, te vernielen of andere handelingen te stellen die de erfgoedwaarde ervan aantasten. Iedereen heeft de plicht om ze in goede staat te houden. Dat heet het **passief behoudsbeginsel**.

Van een eigenaar of een andere zakelijkrechthouder van een (voorlopig) beschermd goed wordt bovendien verwacht dat hij het actief in stand houdt. Dit **actief behoudsbeginsel** wil zeggen dat je tijdig werken uitvoert voor de instandhouding, de beveiliging, het beheer, de herstelling en het onderhoud. Schade aan erfgoedwaarde moet je zo veel mogelijk vermijden met gepaste voorzorgsmaatregelen. Je mag cultuuroederen van een beschermde monument niet -tijdelijk of definitief- verplaatsen zonder toelating (zie verder bij Vergunnings- of toelatingsplicht). Bij noodgevallen grijp je meteen in om bijkomende schade te voorkomen.

Het Onroerenderfgoeddecreet bevat een niet-limitatieve opsomming van handelingen die een actief behoud mogelijk maken. Bij beschermingsbesluiten vanaf 2015 vind je die terug in het beschermingsbesluit zelf. Ook bestaande beschermingsbesluiten bevatten vaak 'bijzondere beschermingsvoorschriften'. Die hebben altijd voorrang op de algemene bepalingen in het decreet en besluit.

Vergunnings- of toelatingsplicht

Voor heel wat ingrepen aan een beschermd onroerend goed heb je een **vergunning** nodig. In deze gevallen vraagt de vergunningverlenende overheid advies aan het agentschap Onroerend Erfgoed. Je hoeft hier zelf geen bijkomend initiatief voor te nemen.

Wil je werken uitvoeren waarvoor geen vergunning nodig is, dan vraag je hiervoor wel rechtstreeks een **schriftelijke toelating** aan het agentschap Onroerend Erfgoed of de erkende onroerenderfgoedgemeente. Meer informatie daarover vind je in het hoofdstuk Beheer van deze brochure.

Verbod op sloop of vernietiging

Een beschermd goed mag je niet slopen of vernietigen. Van dit basisprincipe kan enkel worden afgeweken in zeer uitzonderlijke gevallen. Het Onroerenderfgoeddecreet laat bijvoorbeeld toe dat een beschermd **monument** of een beschermd **stads- of dorpsgezicht** gedeeltelijk gesloopt wordt als de sloop de erfgoedwaarden van het geheel niet wezenlijk aantast. De volledige sloop van een beschermd monument of stads- of dorpsgezicht is altijd verboden.

Als het gaat over vernietiging is archeologie een speciaal geval, omdat een opgraving sowieso een vernietiging impliceert. Bij beschermde **archeologische sites** moeten de handelingen aangepast zijn aan de doelstelling van het beschermingsbesluit. Sommige besluiten gaan uit van een strikt in-situbehoud. Andere beschermingsbesluiten laten toe dat er opgegraven wordt mits garantie op een goede ex-situbewaring. De opgraving gebeurt dan door een erkend archeoloog (zie hoofdstuk Archeologie van deze brochure).

Villa Les Clochettes @ Westende

Informatieplicht

Iedereen die voor eigen rekening of als tussenpersoon te maken krijgt met een **eigendomsoverdracht** van een beschermd onroerend goed, moet in de publiciteit daarover vermelden dat het goed beschermd is en welke rechtsgevolgen daaraan verbonden zijn. Of een goed beschermd is, moet dus bijvoorbeeld vermeld worden op de immowebistes waarop het wordt aangeboden. Ook in alle onderhandse en authentieke akten moet deze informatie opgenomen worden. Niet alleen notarissen en vastgoedmakelaars zijn daartoe verplicht, maar iedereen die het initiatief neemt tot een eigendomsoverdracht. De overdracht kan een verkoop zijn, maar ook een verhuurovereenkomst voor meer dan negen jaar, de inbreng in een vennootschap, de overdracht van een erfpacht of opstalrecht of een andere vorm van eigendomsoverdracht.

Premies

Voor het beheer van beschermd erfgoed is het mogelijk om een beroep te doen op **financiële ondersteuning** van de Vlaamse overheid (zie hoofdstuk Premies van deze brochure).

Een bescherming wijzigen of opheffen

Onroerenderfgoeddecreet art. 6.2.1-6.2.7

Een bescherming kan alleen bij grote uitzondering worden gewijzigd of geheel of gedeeltelijk opgeheven. Dat is mogelijk in vier gevallen:

1. Wanneer de erfgoedwaarden van het beschermde goed **onherstelbaar** zijn aangetast of verloren gegaan, tenzij dat opzettelijk gebeurd is (zie hoofdstuk Handhaven van deze brochure).
2. Wanneer de **verplaatsing** van het beschermd onroerend goed noodzakelijk is om het te behouden. Dit kan enkel wanneer het behoud op de oorspronkelijke plaats onmogelijk blijkt.
3. Wanneer de **context wijzigt** en daardoor ook het **algemeen belang** van het erfgoed verandert. Pas als er geen andere mogelijkheid is, wordt ervoor gekozen om de bescherming van het onroerend erfgoed te wijzigen of volledig op te heffen. In zo'n geval worden verschillende ruimtelijke argumenten tegen elkaar afgewogen. Dat kan bijvoorbeeld gebeuren wanneer de aanleg van een nieuwe spoorweg enkel mogelijk is als het tracé een beschermd cultuurhistorisch landschap doorsnijdt.
4. Wanneer een beschermingsbesluit **onvolledig of inadequa**t is (geworden).

De procedure voor een wijziging of opheffing van een bescherming is vergelijkbaar met een beschermingsprocedure. De rechtsgevolgen van het bestaande beschermingsbesluit blijven van kracht tot de kennisgeving van de definitieve wijziging of opheffing aan de zakelijkrechthouders en gebruikers van beschermde monumenten, beschermde stads- en dorpsgezichten en beschermde archeologische sites. Voor alle anderen gelden de rechtsgevolgen vanaf de publicatie van het besluit tot definitieve wijziging of opheffing in het Belgisch Staatsblad.

Onroerenderfgoedrichtplan

Onroerenderfgoeddecreet art. 7.1.1-7.1.5; Onroerenderfgoedbesluit art. 7.1.1

Een nieuw instrument in het Onroerenderfgoeddecreet is het onroerenderfgoedrichtplan. Met zo'n plan kan de Vlaamse Regering een visie maken **op maat van het onroerend erfgoed** in een afgebakend gebied, bijvoorbeeld een riviervallei of een fortengordel, of rond een thema, bijvoorbeeld sociale huisvesting of religieus patrimonium.

Een onroerenderfgoedrichtplan laat toe de ontwikkeling van het onroerend erfgoed geïntegreerd te benaderen en in samenspraak met andere sectoren en bestuursniveaus verschillende doelstellingen te formuleren. Een onroerenderfgoedrichtplan wordt goedgekeurd door de Vlaamse Regering. Indien nodig kan het worden herzien. Zo kan ingespeeld worden op onvoorziene ontwikkelingen.

De maatregelen kunnen nadien verder vormgegeven worden in een **actieprogramma onroerend erfgoed**. Dat bevat concrete acties om de doelstellingen op het terrein te realiseren. De goedkeuring van het actieprogramma formaliseert het engagement van de partners.

Erfgoedlandschap

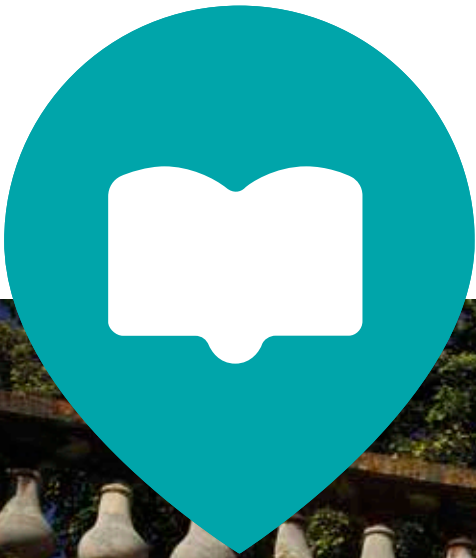
Onroerenderfgoeddecreet art. 6.5.1-6.5.3

Het Onroerenderfgoeddecreet verbreedt de definitie van een erfgoedlandschap. Het gaat altijd om een groter ruimtelijk geheel van erfgoedelementen en -waarden. Erfgoedlandschappen worden door een gemeente, provincie of het Vlaams Gewest afgebakend in een ruimtelijk uitvoeringsplan (RUP) op basis van een vastgestelde inventaris of een onroerenderfgoedrichtplan. Daarbij worden de maatregelen voor het behoud van de erfgoedwaarden en -kenmerken ingeschreven in de stedenbouwkundige voorschriften.

Aan erfgoedlandschappen zijn **rechtsgevolgen** verbonden, meer bepaald de stedenbouwkundige voorschriften uit het betrokken RUP.

Als je werken uitvoeren wil in een erfgoedlandschap, mag je niet vergeten na te vragen welke vergunningen je nodig hebt. Administratieve overheden moeten zorg dragen voor het erfgoedlandschap door schade zo veel mogelijk te voorkomen. Een overheid die in een erfgoedlandschap bijvoorbeeld een houtkant wil vellen, een bijkomend fietspad wil aanleggen of een spoorweg wil verbreden, moet nagaan hoe dit mogelijk is zonder het erfgoedlandschap te vernietigen of er betekenisvolle schade aan toe te brengen. De administratieve overheid moet haar beslissing vervolgens motiveren.

Voor het beheer van de erfgoedwaarden van een erfgoedlandschap is het mogelijk om een beroep te doen op **financiële ondersteuning** van de Vlaamse overheid (zie hoofdstuk Premies van deze brochure).

Schrijnwerkonderhoud aan de kasteelhoeve Heerlyckijt © Geetbets

De Sint-Baafskathedraal in de stellingen © Gent

Als zakelijkrechthouder of gebruiker van een beschermd goed of erfgoedlandschap heb je iets waardevols in handen. Dat brengt verantwoordelijkheid met zich mee. In de eerste plaats moet je het als een goede huisvader beheren. Voor handelingen in of aan een beschermd goed moet je toelating vragen. Om een langetermijnvisie op het beheer te stimuleren stelt de overheid een aantal instrumenten ter beschikking. Zo kun je een beheersplan opmaken. Ook is het mogelijk om de krachten te bundelen met andere partners, in de vorm van een beheerscommissie.

Verplichtingen

Onroerenderfgoedbesluit art. 6.1.1-6.3.28; Onroerenderfgoeddecreet art. 6.4.1-6.4.10

Als zakelijkrechthouder of gebruiker van een beschermd goed ben je verantwoordelijk voor het behoud ervan. Bij het gebruik, onderhoud en eventuele aanpassingen of uitbreidingen ga je altijd uit van het behoud of de versterking van de erfgoedwaarden die tot de bescherming hebben geleid.

Actief en passief behoud

Bij beschermd erfgoed gelden het passief en het actief behoudsbeginsel (zie hoofdstuk Beschermen van deze brochure). Heb je vragen hierover, contacteer dan een provinciale dienst van het agentschap Onroerend Erfgoed (zie achterzijde).

Vergunnings- of toelatingsplicht

Onroerenderfgoedbesluit art. 6.2.1-6.2.13 en art. 6.3.1-6.3.28; Onroerenderfgoeddecreet art. 6.4.4

Handelingen aan of in beschermde goederen die de erfgoedwaarde van het beschermde goed zouden kunnen verstoren of schaden, kunnen principieel niet worden aangevat zonder een vergunning of een toelating.

Voor heel wat ingrepen aan een onroerend goed heb je een **vergunning** nodig vanuit de regelgeving op het gebied van Ruimtelijke Ordening, Bos, Natuur of Milieu. Die vraag je aan bij de gemeente of bij een andere vergunningverlenende overheid. Bij werken aan beschermd erfgoed is het belangrijk dat elke ingreep goed wordt afgewogen tegen de erfgoedwaarden die tot de bescherming hebben geleid. Daarom vraagt de vergunningverlener indien nodig advies aan het agentschap Onroerend Erfgoed. De vergunningverlener kan ervan afwijken, maar alleen wanneer daar een goede reden voor is.

Finaal beslist niet het agentschap Onroerend Erfgoed, maar de vergunningverlenende

overheid om de vergunning te verlenen of te weigeren. Het kan ook gebeuren dat er voorwaarden aan de goedkeuring gekoppeld worden.

Tegen een weigering van de vergunning of tegen de voorwaarden van de vergunning kun je beroep instellen. Als in het beroepschrift het advies van het agentschap betwist wordt, dan vraagt de beroepsinstantie de VCOE om advies.

Handelingen die de erfgoedwaarde van het beschermde goed kunnen verstoren of schaden, maar waarvoor geen vergunning aangevraagd hoeft te worden, vereisen een **schriftelijke toelating**. Werd het goed beschermd vóór 2015, dan handel je volgens de generieke, specifieke en aanvullende toelatingsplichten uit het Onroerenderfgoeddecreet. Voor beschermingen van na de inwerkingtreding van het Onroerenderfgoeddecreet vind je in het beschermingsbesluit van het onroerend goed een lijst met toelatingsplichtige handelingen die van toepassing zijn op het goed.

Uitzonderingen

Voor het uitvoeren van werken in beschermde **stads- en dorpsgezichten** hoef je niet altijd een toelating aan te vragen. Je meldt de niet-vergunningsplichtige werken eerst in een aangetekende brief aan het college van burgemeester en schepenen van de betrokken gemeente. Als het college vindt dat de werken wezenlijke eigenschappen van het beschermde geheel verstoren, dan pas heb je een toelating nodig van het agentschap Onroerend Erfgoed of van de gemeente, als die erkend is als onroerenderfgoedgemeente. Voor werken die in een **goedgekeurd beheersplan** van toelating worden vrijgesteld, heb je uiteraard geen afzonderlijke toelating meer nodig. (Zie verder bij Beheersplan).

Procedure

Voor een toelating dien je een **aanvraagformulier en -dossier** in bij het agentschap Onroerend Erfgoed of bij de erkende onroerenderfgoedgemeente. Je vindt het formulier op www.onroerenderfgoed.be/formulieren.

Het agentschap of de gemeente bekijkt of de aanvraag volledig is en laat je zo nodig weten welke gegevens ontbreken. Er wordt geëvalueerd of de voorgestelde werken de erfgoedwaarde van het beschermde goed respecteren. Als dat zo is, krijg je de gevraagde toelating binnen de dertig dagen. Valt er niet tijdig een beslissing, dan wordt de toelating stilzwijgend verleend.

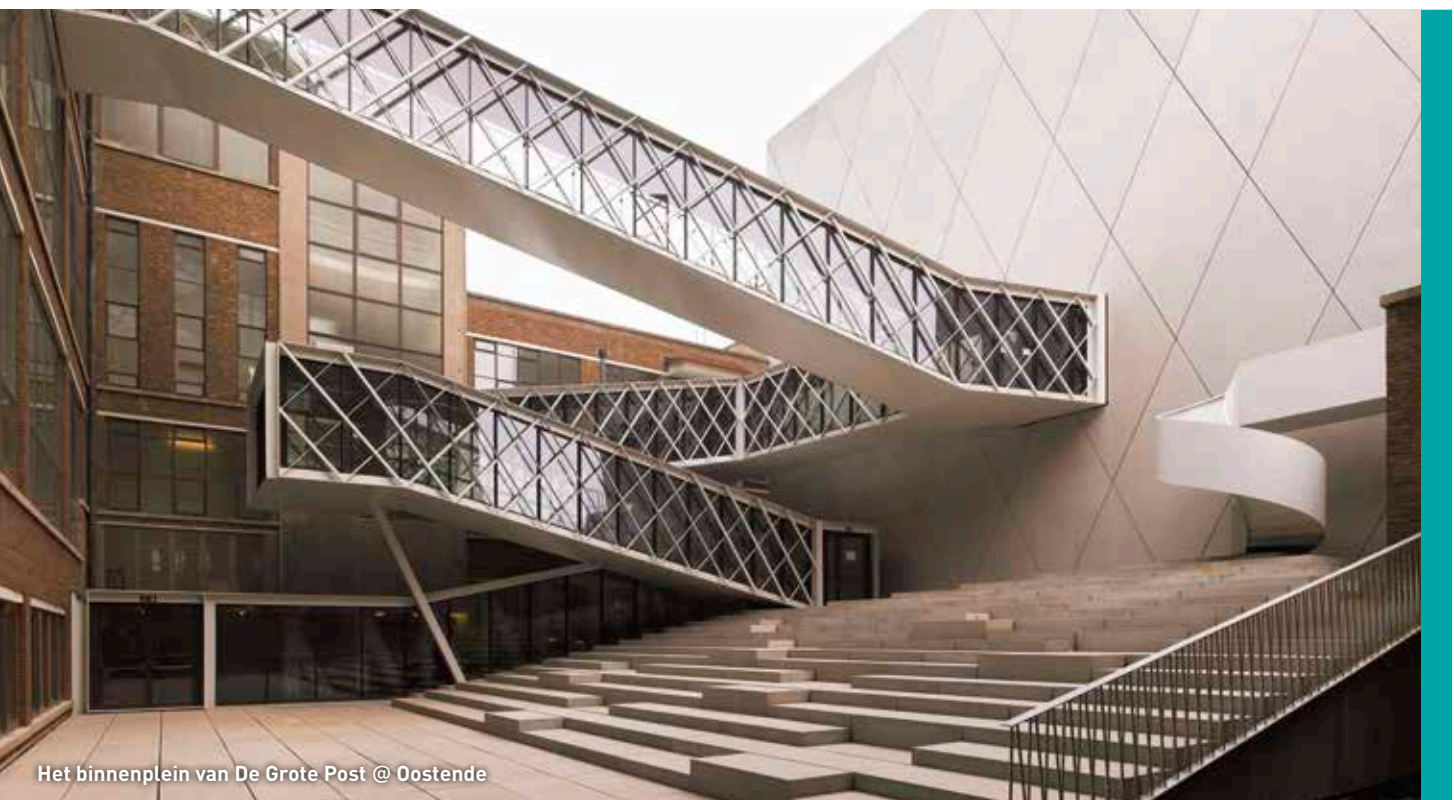
Wanneer je een toelating in handen hebt, kun je de geplande werken uitvoeren volgens de gestelde voorwaarden. Eerst moet je de toelating bekendmaken door het bericht aan te plakken op het betrokken goed of door de belanghebbenden aangetekend op de hoogte te brengen. Als je na deze **bekendmaking** geen bericht van beroep hebt ontvangen, mag je effectief van start gaan. In bepaalde gevallen zal de toelating je opleggen om de effectieve start en het einde van de werken te melden.

De geldigheid van de toelating is **beperkt in de tijd**: de werken moeten starten binnen de twee jaar nadat je de toelating hebt ontvangen en mogen niet langer dan drie jaar onderbroken worden. Als je voor de werken een premie hebt aangevraagd, wordt die vervaltermijn geschorst zolang de premie nog niet is toegekend.

Het Onroerenderfgoeddecreet voert een beroepsmogelijkheid in. Wie niet akkoord gaat met de voorwaarden van de toelating of met de weigering, kan **in beroep gaan** bij de minister. Dat kan binnen de dertig dagen vanaf de dag na de beslissing. Het dossier wordt samen met een kopie van het betreffende besluit ingediend bij het agentschap Onroerend Erfgoed in Brussel. Ook derden kunnen beroep aantekenen binnen de dertig dagen nadat zij op de hoogte zijn gebracht van de beslissing.

De minister behandelt het beroep binnen de dertig dagen. Wanneer hij extra advies vraagt aan de Vlaamse Commissie Onroerend Erfgoed, heeft de VCOE een adviesperiode van dertig dagen. Als er binnen die termijn geen beslissing is genomen, blijft de oorspronkelijke beslissing gelden.

Het binnenplein van De Grote Post @ Oostende

Noodgevallen

Wat als de bliksem is ingeslagen in het dak of een windhoos is er met de schouw vandoor? Door dergelijke noodgevallen riskeert het beschermde goed snel af te takelen. In die situaties hoef je geen vergunning of toelating af te wachten. Je neemt meteen voorlopig bewarende maatregelen, in afwachting van een duurzamere oplossing. Zo voorkom je bijkomend verlies van erfgoedwaarde. Je meldt elk schadegeval en de tijdelijke oplossing wel zo snel mogelijk aan een provinciale dienst van het agentschap Onroerend Erfgoed.

Digitaal register

Onroerenderfgoedbesluit art. 6.5.1

Tot vandaag heeft alleen het agentschap Onroerend Erfgoed een overzicht van alle beheershandelingen die aan een bepaald erfgoeditem gekoppeld zijn. Dankzij een register kunnen erkende onroerenderfgoedgemeenten in de toekomst ook de toelatingen en adviezen voor de beschermde goederen mee opvolgen.

Het register voor toelatingen en adviezen is een digitaal platform waarover een onroerenderfgoedgemeente moet beschikken vanaf haar erkenning (zie hoofdstuk Erkenningen van deze brochure). De gemeente kan hiervoor een eigen systeem gebruiken, of gebruik maken van het systeem dat het agentschap zal uitbouwen.

Beheersplannen

Onroerenderfgoeddecreet art. 8.1.1 en 8.1.3, Onroerenderfgoedbesluit art. 8.1.1-8.1.10

Het beheer van onroerend erfgoed is een ruim begrip. Het slaat op alle werken, maatregelen en handelingen die de waarden en kenmerken van het erfgoed in stand houden, verbeteren of herstellen. Daarbij is het belangrijk na te denken over de ambities op langere termijn. Die kun je concretiseren in een beheersplan voor het onroerend goed: een document waarin je onder meer vastlegt welke werkzaamheden waar en wanneer nodig zijn.

Kenmerken

Een beheersplan kun je opstellen voor alle onroerend erfgoed en voor erfgoedlandschappen. Het grote voordeel is dat je geen afzonderlijke toelating meer hoeft aan te vragen voor alle werken die in het plan worden vrijgesteld van toelating. Verder heb je ook recht op financiële steun (zie verder).

Het is vooral belangrijk dat uit het beheersplan een **gebiedsgerichte visie** blijkt die rekening houdt met alle aanwezige erfgoedvormen. In uitzonderlijke gevallen kun je ook een beheersplan opmaken voor opzichzelfstaande delen binnen zo'n groter geheel. Het kan dan bijvoorbeeld gaan om monumenten die deel uitmaken van een stads- of dorpsgezicht.

Een beheersplan heeft een looptijd van **twintig jaar**. Wanneer het agentschap Onroerend Erfgoed het plan goedkeurt, blijft het voor die hele periode geldig. Het is mogelijk de werken gefaseerd uit te voeren, gespreid in tijd en ruimte. Op gemotiveerd verzoek, of op vraag van het agentschap, krijg je ook de kans om het plan aan te passen. Zo kun je nieuwe inzichten optimaal integreren. De procedure voor aanpassing van een bestaand plan is dezelfde als die voor de goedkeuring van een nieuw beheersplan (zie verder bij Procedure). Wanneer het aangepaste beheersplan wordt goedgekeurd, geldt dat voor de rest van de oorspronkelijke looptijd van twintig jaar. Als uit een tussentijdse evaluatie blijkt dat je met de beheersmaatregelen uit het goedgekeurde beheersplan de beheersdoelstellingen niet haalt, vraagt het agentschap een bijsturing van het plan.

Procedure

De procedure voor het opmaken van een beheersplan bestaat uit verschillende stappen. Eerst dien je bij het agentschap Onroerend Erfgoed een **aanvraag tot opmaak** in. Daarin stel je de aanpak voor, waarbij je zowel de rol van de ontwerper als die van de betrokken eigenaars en gebruikers belicht. Wil je een beheersplan opmaken, dan neem je het best contact op met een provinciale dienst van het agentschap Onroerend Erfgoed. Als er in het beschermd goed of erfgoedlandschap natuur- of bosgebied aanwezig is, bespreekt het agentschap Onroerend Erfgoed de afstemming van de verschillende doelstellingen met het agentschap Natuur en Bos.

Als het agentschap goedkeuring geeft, begin je met de eigenlijke **opmaak**. Een beheersplan bevat de volgende elementen:

- Een identificatie van het onroerend erfgoed of erfgoedlandschap of van het opzichzelfstaande deel ervan waarvoor het beheersplan opgesteld wordt.
- Een historische nota die een helder inzicht geeft in het ontstaan en de ontwikkeling van het onroerend erfgoed of het erfgoedlandschap.
- Een inventarisatie van de erfgoedelementen binnen de afbakening, geïllustreerd met recente plannen en foto's.
- Een situering en beschrijving van de erfgoedwaarden en de juridische toestand van het onroerend erfgoed of het erfgoedlandschap.
- Een onderbouwde visie op het beheer van het onroerend erfgoed of erfgoedlandschap en de beheersdoelstellingen die daaruit voortvloeien.
- Een opsomming en verantwoording van de concrete richtlijnen, eenmalige en terugkerende maatregelen en werkzaamheden die nodig zijn om die beheersdoelstellingen te bereiken.
- Een voorstel voor de opvolging en evaluatie van de beoogde beheersdoelstellingen.

De goedkeuring van het beheersplan wordt gemeld aan de aanvrager en de betrokken gemeentebesturen en in het Belgisch Staatsblad bekendgemaakt.

Financiële steun

De overheid vindt het belangrijk om bij het beheer van onroerend erfgoed een gebiedsgerichte aanpak en een langetermijnvisie te hanteren. Daarom stimuleert ze de opmaak en uitvoering van beheersplannen met premies. Ten eerste kun je voor de opmaak van het plan zelf een **onderzoekspremie** krijgen. Voor de uitvoering van werkzaamheden, beheersmaatregelen of diensten uit een goedgekeurd beheersplan kun je bovendien een **erfgoedpremie** aanvragen. Meer over deze financieringsmogelijkheden lees je in het hoofdstuk Premies van deze brochure.

Beheerscommissies

Onroerenderfgoeddecreet art. 8.1.2; Onroerenderfgoedbesluit art. 8.2.1

In een gebied met meerdere zakelijkrechthouders of beheerders is een beheerscommissie de aangewezen manier om samen na te denken over het beheer van het beschermd onroerend erfgoed, erfgoedlandschap of opzichzelfstaand deel daarvan. Zo'n commissie werkt als een **overlegplatform** waarin verschillende partners kunnen zetelen, bijvoorbeeld openbare besturen, eigenaars, erfgoed- en andere verenigingen.

De **taken** van een beheerscommissie kunnen heel divers zijn. Zo'n commissie kan de beheersdoelstellingen voor een gebied uitwerken, een beheersplan opmaken of er advies voor verlenen. Ook kan ze het eigenlijke beheer begeleiden, het beheersplan opvolgen, structureel overleg op gang brengen en verschillende ruimtegebonden initiatieven op elkaar afstemmen, bijvoorbeeld met een landinrichtingsproject of met stadskernvernieuwing. De beheerscommissie bepaalt zelf welke taken ze op zich neemt.

Wil je een beheerscommissie oprichten, dan vraag je dat aan bij het agentschap Onroerend Erfgoed met het **aanvraagformulier** dat je vindt op www.onroerenderfgoed.be/formulieren. Binnen de negentig dagen verneem je of het dossier ontvankelijk is. Daarbij is het essentieel dat de samenstelling van de commissie evenwichtig is. Vanaf de oprichting vergadert de beheerscommissie minstens één keer per jaar. Zij bezorgt de verslagen aan het agentschap.

Beheersovereenkomst

Onroerenderfgoeddecreet art. 10.1.1; Onroerenderfgoedbesluit art. 10.2.1-10.2.17

Een beheersovereenkomst gaat over kleine, reguliere beheerswerken in een specifiek gebied. Voor een beheersovereenkomst kun je een subsidie aanvragen. Hierover lees je meer in het hoofdstuk Subsidies van deze brochure.

PREMIES

Het Onroerenderfgoeddecreet voorziet in financiële stimuli voor het kwaliteitsvol beheer van beschermd onroerend erfgoed en erfgoedlandschappen. Er zijn drie soorten premies: de erfgoedpremie, de onderzoekspremie en een nog uit te werken premie voor buitensporige directe kost bij verplicht archeologisch onderzoek. Voor meerjarenpremieovereenkomsten is een apart kader gecreëerd. Lopende dossiers die volledig werden ingediend voor het decreet in werking trad, worden nog volgens de vroegere procedure afgehandeld.

Erfgoedpremie

Onroerenderfgoedbesluit art. 11.2.1-11.2.41, art. 11.5.1-11.5.4 en art. 11.6.1-11.6.2

De erfgoedpremie ondersteunt het beheer van beschermde goederen en erfgoedlandschappen, of delen ervan die een opzichzelfstaand geheel vormen. Je kunt een premie aanvragen voor maatregelen, werken of diensten die noodzakelijk zijn voor het behoud of de herwaardering van erfgoedkenmerken en -elementen. Er zijn **twee procedures** mogelijk: de **standaardprocedure** of de **bijzondere procedure**. Je bepaalt zelf welke procedure je kiest. Bij de ene kun je sneller starten met de uitvoering, bij de andere kun je een hogere premie bekomen.

Met beide procedures is het mogelijk om werken op forfaitaire basis te financieren. Daarbij wordt de erfgoedpremie berekend op basis van de bedragen per eenheid (lengte, oppervlakte, ...) die vermeld staan op een lijst met forfaitaire werken die het agentschap Onroerend Erfgoed ter beschikking zal stellen op www.onroerenderfgoed.be.

Voorwaarden

Onroerenderfgoedbesluit art. 11.2.1- 11.2.-4, 11.5.1-11.5.4 en art. 11.6.1-11.6.2

Je kunt enkel een erfgoedpremie krijgen voor maatregelen, werken of diensten die gericht zijn op het behoud of de herwaardering van erfgoedkenmerken en -elementen. Welke procedure je ook kiest, aan de erfgoedpremie zijn een aantal voorwaarden verbonden. Als premienemer moet je bijvoorbeeld in alle externe communicatie over de gerealiseerde werken aangeven dat er een premie toegekend werd. Verder bepaalt het decreet regels over de kwaliteit van de werken, de ontwerper en het beheer.

Beheersplan

Als je een premie wil aanvragen, ben je in de volgende gevallen verplicht om over een goedgekeurd beheersplan te beschikken:

- Bij **beheersmaatregelen** of werkzaamheden aan goederen gelegen in beschermde stads- en dorpsgezichten, beschermde cultuurhistorische landschappen, erfgoedlandschappen of beschermde archeologische sites.
- Bij projecten waarin verschillende **gespecialiseerde werkzaamheden** gecombineerd worden.
- Bij projecten waarbij **cultuurgoederen** betrokken zijn die niet zijn opgenomen in het beschermingsbesluit.
- Bij beheersmaatregelen of werkzaamheden aan een **orgel** dat na de Eerste Wereldoorlog gebouwd is en dat niet is opgenomen in het beschermingsbesluit van het gebouw waarin het ondergebracht is.
- Voor een **verhoogde erfgoedpremie** van 60% of 80 % (zie verder bij Premiepercentages).

Ontwerper

Voor alle werkzaamheden, beheersmaatregelen of diensten waarvoor je een erfgoedpremie aanvraagt, heb je een ontwerper nodig. Als je duidelijk de reden kunt motiveren, wordt hierop een uitzondering toegestaan, bijvoorbeeld als je zelf over voldoende expertise beschikt om als ontwerper op te treden of als het gaat om werken die gewoonlijk zonder ontwerper uitgevoerd worden.

Kwaliteit

De Vlaamse overheid kent premies toe aan projecten, maar wil er zeker van zijn dat die ook vakkundig uitgevoerd zijn. Wanneer je financiële steun ontvangt, ben je als aanvrager verantwoordelijk voor de kwaliteit. Bij de aanvraag moet je dan ook de succesvolle afwikkeling van een project kunnen garanderen. Dat geldt voor alle premies. Voor premies van meer dan 50% moet je bij de aanvraag bijkomende kwaliteitsgaranties geven voor de aanstelling van de ontwerper en voor de ontwerpopdracht. Als de aannemer een beroep doet op onderaannemers, moeten ook zij voldoen aan kwalitatieve selectie-eisen voor het gedeelte van de opdracht dat zij uitvoeren.

Geen premie

Voor een aantal categorieën beheersmaatregelen, diensten en werken kun je geen premie bekomen:

- **Niet-erfgoedgebonden onderhoud:** preventieve en periodieke onderhoudswerken die iedere eigenaar of beheerder van een onroerend goed verondersteld wordt te doen en die geen impact hebben op de erfgoedkenmerken of -elementen van het onroerend goed. Onderhoudswerken of -maatregelen die zijn opgenomen in de vastgestelde lijst met forfaitaire werkzaamheden worden per definitie beschouwd als erfgoedgebonden onderhoud en komen wel in aanmerking voor een erfgoedpremie.
- Comfort- en isolatiewerken, beveiligingswerken, **werken of diensten opgelegd door andere regelgevingen**, zoals arbeidsveiligheid, (integrale) toegankelijkheid, brandveiligheid, ... tenzij ze essentieel zijn voor het behoud van de erfgoedkenmerken en -elementen.
- Het opnieuw aanbrengen van niet meer aanwezige waardevolle elementen, behalve als er voldoende materiële gegevens of iconografisch materiaal aanwezig zijn om een verantwoorde **reconstructie** mogelijk te maken. Voor zo'n reconstructie kan alleen een premie toegekend worden als die vereist is om een storende lacune aan te vullen.
- Als je zelf **schade** (mee) veroorzaakt hebt, kun je geen premie krijgen voor het herstel van die schade. Bovendien ben je verplicht om de volledige schade te herstellen waaraan je hebt bijgedragen (zie hoofdstuk Handhaven van deze brochure).
- **Ontsluitingswerken**, behalve als die zijn opgesomd in een goedgekeurd beheersplan voor open erfgoed.

De standaardprocedure

De standaardprocedure voor de aanvraag van een erfgoedpremie is in de eerste plaats bedoeld voor (periodieke) onderhoudswerkzaamheden en beperkte beheersmaatregelen. In de standaardprocedure zijn de administratieve last en de doorlooptijd tot een minimum herleid. Voor de berekening van de premie wordt maximaal 25.000 euro in aanmerking genomen, eventueel te verhogen met de btw.

Aanvraag

Voor de erfgoedpremie volgens de standaard-procedure gebruik je het **aanvraagformulier** dat je vindt op www.onroerenderfgoed.be/formulieren. Het agentschap onderzoekt de aanvraag inhoudelijk en neemt binnen de negentig dagen een beslissing. Als het de premie goedkeurt, brengt het je op de hoogte van de toekenning. Tegelijk met de toekenning van de premie bekom je de toelating voor de werken. Vergunningen die verplicht zijn volgens een andere regelgeving moet je wel nog apart aanvragen bij je gemeente.

Maximum aantal aanvragen

Per jaar is het aantal aanvragen dat je volgens de standaardprocedure kunt indienen beperkt tot **één erfgoedpremie** voor elk van de volgende categorieën:

- Het beheer van of werkzaamheden of diensten aan het exterieur.
- In het geval van een beschermd monument: het beheer van of werkzaamheden of diensten aan waardevolle interieurelementen en -kenmerken en cultuuroederen die er integrerend deel van uitmaken.
- In het geval van open erfgoed: ontsluitingswerken die gericht zijn op de verbeterde inhoudelijke of fysieke ontsluiting van het goed.

Beschermd cultuurhistorische landschappen of erfgoedlandschappen vormen een uitzondering op het maximum aantal aanvragen. Hiervoor kun je jaarlijks **twee erfgoedpremies** volgens de standaardprocedure krijgen voor het beheer van of werkzaamheden of diensten aan het exterieur. Zo kun je vlotter inspelen op werken die binnen eenzelfde jaar regelmatig terugkomen.

De bijzondere procedure

De erfgoedpremie volgens de bijzondere procedure kent een langere behandelingstermijn. Het grote voordeel is wel dat het premiebedrag hoger kan zijn. De basis voor de berekening is namelijk de kostenraming, zonder maximumbedrag. De toekenning verloopt in twee fasen, met een voorlopige en een definitieve toekenning.

Aanvraag

Voor de erfgoedpremie volgens de bijzondere procedure gebruik je het **aanvraagformulier** dat je vindt op www.onroenderfgoed.be/formulieren. Tegelijk met de toekenning van de premie bekom je de toelating voor de werken. Vergunningen die verplicht zijn volgens een andere regelgeving moet je wel nog apart aanvragen. Na de toekenning van de premie bezorg je het agentschap Onroerend Erfgoed een gunningsdossier. Daarin concretiseer je de werken en de uitvoerder(s) ervan. Op basis daarvan wordt het definitieve premiebedrag bepaald.

Erfgoedpremies aangevraagd volgens de bijzondere procedure worden in principe chronologisch toegekend. De volgende aanvragen krijgen voorrang:

- Aanvragen voor maatregelen, werkzaamheden of diensten die zijn opgenomen in een goedgekeurd beheersplan.
- Aanvragen waarvoor een erfgoedpremie werd toegekend en waarvoor de geraamde kostprijs geactualiseerd dient te worden op basis van de officiële prijsindexen van de loonkost en de materiaalpreisen in de bouwsector.
- Onvoorzienbare meer- en bijwerken (zie verder bij Maximum aantal aanvragen).

Maximum aantal aanvragen

Voor erfgoedpremies volgens de bijzondere procedure geldt **geen maximum** aantal aanvragen per jaar. Omdat verschillende werken in één dossier gegroepeerd kunnen worden en omdat er geen maximumbedrag is, is het weinig zinvol om meerdere aanvragen in te dienen.

Als er **onvoorzienbare meer- of bijwerken** opduiken tijdens de uitvoering van de oorspronkelijke werkzaamheden of beheersmaatregelen waarvoor je een premie werd toegekend volgens de bijzondere procedure, dan kun je hiervoor een bijkomende erfgoedpremie aanvragen.

Meerwerken zijn werkzaamheden die uitgebreider blijken dan gepland. Bijwerken zijn bijkomende werkzaamheden die niet zijn opgenomen in de toegekende premie, maar die wel nodig zijn om het project tot een goed einde te brengen. De bijkomende erfgoedpremie voor dit soort werken is beperkt tot 10% van het bedrag van de definitieve premie, met een maximum van 125.000 euro.

Premiepercentages

Het gebruikelijke premiepercentage is 40%, zowel voor de standaard als voor de bijzondere procedure. Voor bepaalde type van erfgoed is een verhoogd premiepercentage voorzien, bijvoorbeeld voor ZEN-erfgoed, open erfgoed (zie verder in de kadertekst), onderwijsgebouwen en gebouwen bestemd voor een erkende eredienst.

Om aanspraak te maken op een verhoogde erfgoedpremie van 60% of 80% moet je altijd over een goedgekeurd beheersplan voor het beschermd goed beschikken. Alle goedgekeurde herwaarderingsplannen en landschapsbeheersplannen worden automatisch beschouwd als een beheersplan volgens het nieuwe decreet. Enkel wanneer je wilt gebruikmaken van de statuten ZEN-erfgoed of open erfgoed (zie kadertekst) moet je de bestaande plannen aanpassen.

De erfgoedpremie van 40%

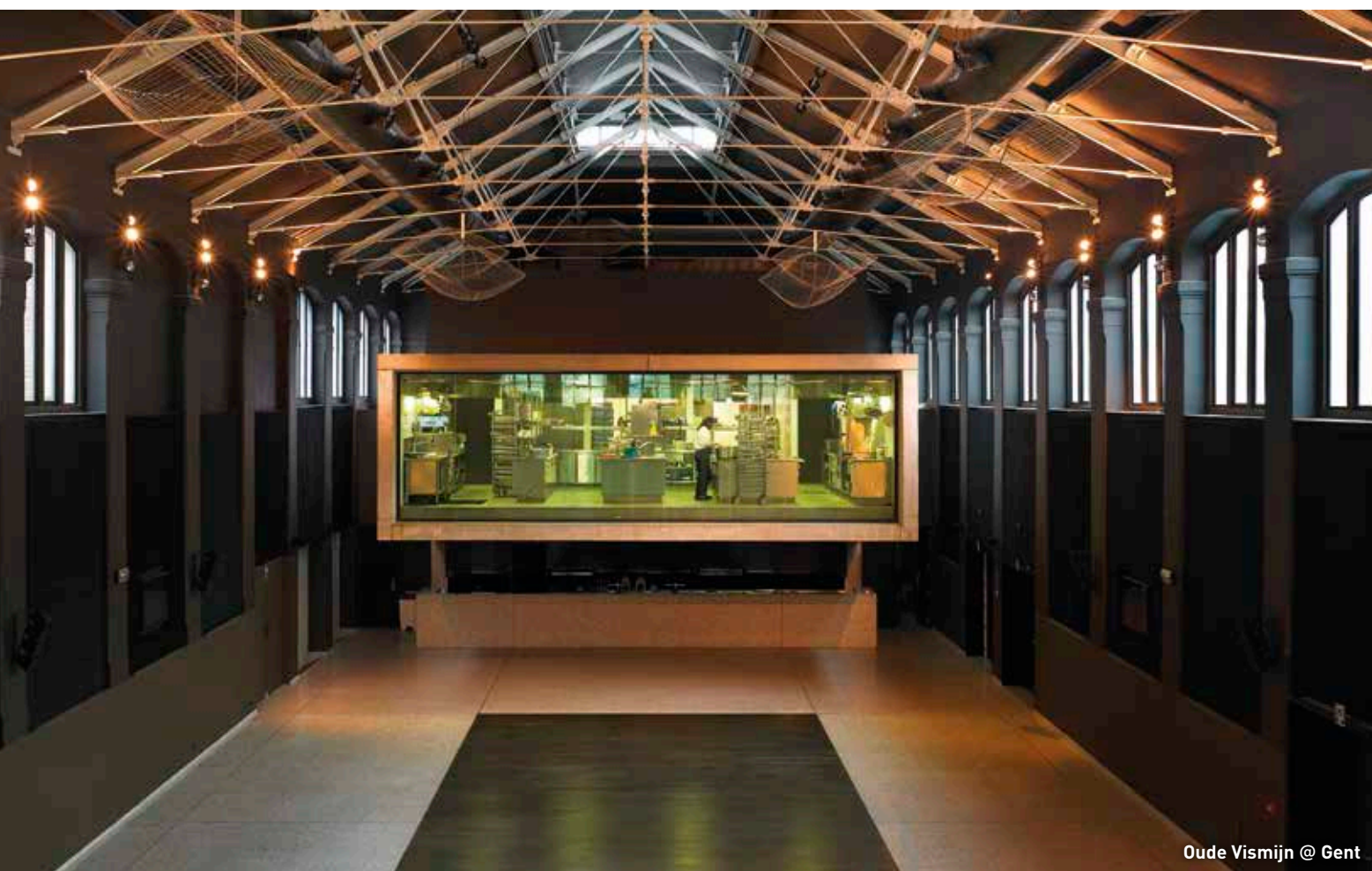
Het gebruikelijke premiepercentage bedraagt 40% van de aanvaarde kostenraming (excl. btw).

De verhoogde erfgoedpremie van 60%

Een verhoogde premie van 60% wordt enkel toegekend voor **onderwijsgebouwen** en **ZEN-erfgoed**. ZEN-erfgoed genereert zelf onvoldoende economische opbrengst om het reguliere onderhoud te bekostigen. Een erkenning als ZEN-erfgoed is opgenomen in de goedkeuring van het beheersplan.

De verhoogde erfgoedpremie van 80%

Een verhoogde erfgoedpremie van 80% is mogelijk voor beschermde monumenten bestemd voor een erkende eredienst en voor open erfgoed. Ook voor gebouwen in **eigendom van een gemeente**,

Oude Vismijn @ Gent

een **autonomo gemeentebedrijf**, **OCMW**, **OCMW-vereniging** of **sociale huisvestingsmaatschappij** geldt steeds een erfgoedpremie van 80%. Voor deze premie ben je verplicht over een goedgekeurd beheersplan te beschikken.

Aan de erkenning als **open erfgoed** zijn strikte voorwaarden verbonden. Voor beschermde monumenten bestemd voor een **erkende eredienst** geldt de verhoogde erfgoedpremie alleen als het gebouw daadwerkelijk gebruikt wordt voor de eredienst. Dat wil zeggen dat er regelmatig diensten en vieringen plaatsvinden en dat het gebouw is opgenomen in een door het gemeentebestuur goedgekeurd kerkenbeleidsplan met een strategische visie en financiële afspraken.

De erfgoedpremie van 20%

Je kunt aanspraak maken op een erfgoedpremie van 20% wanneer je de ontsluiting van open erfgoed verbetert. Het moet gaan om ontsluitingswerken binnen de perimeter van een beschermd goed of een erfgoedlandschap, of in de overgangszone. De werken dragen bij aan het betekenisvolle behoud of de herwaardering van erfgoedkenmerken en -elementen.

Definities

De nieuwe regelgeving benoemt een aantal termen die te maken hebben met het beheer van onroerend erfgoed. Deze definities zijn niet nieuw, maar krijgen nu een bredere toepassing.

Open erfgoed

Onroerenderfgoedbesluit art. 13.3.5

In de nieuwe regelgeving is de al ingeburgerde term ‘open monument’ uitgebreid naar alle vormen van onroerend erfgoed. Open erfgoed is erfgoed dat actief en op regelmatige basis opengesteld wordt met als bedoeling de erfgoedwaarde ervan in de kijker te plaatsen. Je geeft de bezoekers inzicht in de (historische) rol of betekenis van het erfgoed en richt je daarbij op alle lagen van de bevolking. Het beheersplan gaat hier dieper op in. Ook als je er maar een gedeelte van openstelt, kun je voor dat open erfgoed een verhoogde premie krijgen, op voorwaarde dat dit gedeelte een opzichzelfstaand geheel vormt.

ZEN-erfgoed

Onroerenderfgoedbesluit art. 2, 28°

Een beschermd havenkraan, fontein, kiosk of kunstmatige grot, ... Niet alleen beschermde monumenten maar ook andere categorieën van erfgoed kunnen tot ZEN-erfgoed verklaard worden als ze beschermd zijn of in een erfgoedlandschap liggen.

ZEN-erfgoed staat voor erfgoed Zonder Economisch Nut. Dat wil zeggen dat de eigenaar of de beheerder geen opbrengst of nut heeft bij het gebruik en beheer ervan. Omdat het wel degelijk om waardevol erfgoed gaat, stimuleert de Vlaamse overheid het behoud ervan extra.

Uitbetaling

De uitbetaling van de erfgoedpremie verschilt naargelang de procedure.

Standaardprocedure

Binnen de standaardprocedure prefinancier je zelf de werkzaamheden, beheersmaatregelen of diensten en ontvang je de erfgoedpremie **in één keer** na de uitvoering. Je dient de facturen in binnen de twee jaar na goedkeuring van het dossier. In uitzonderlijke omstandigheden zoals een faillissement of een juridisch dispuut kan die termijn eenmalig verlengd worden. De premie wordt uitbetaald wanneer het agentschap oordeelt dat alle werken daadwerkelijk en volgens de regels van de kunst uitgevoerd zijn.

Bijzondere procedure

Bij een erfgoedpremie volgens de bijzondere procedure mag je pas met de werken starten nadat de premie definitief is toegekend. Je kunt op dat moment een **voorschot van 50%** van het toegekende bedrag opvragen. Het testbedrag wordt betaald na controle van het uitbetalingsdossier. Dat dossier moet je indienen binnen de vijf jaar na toekenning van de premie. Op gemotiveerd verzoek kun je die termijn één keer laten verlengen.

Binnen de bijzondere procedure mag je in principe pas starten na de toekenning van de premie. In uitzonderlijke omstandigheden – bijvoorbeeld bij acuut gevaar voor instorting – kan hierop een afwijking worden toegestaan. Ook bij dreigend verlies van een relevante en substantiële cofinanciering kun je een **uitzondering** bekomen (zie Onroerenderfgoedbesluit art.11.2.27). Voor de versnelde start vraag je vooraf een akkoord aan het agentschap Onroerend Erfgoed. Binnen de 45 dagen ontvang je een antwoord. Als je de werken mag uitvoeren, houd je je aan die handelingen die expliciet goedgekeurd zijn. Doe je dat niet, dan verlies je de premie.

Onderzoekspremie

Onroerenderfgoedbesluit art. 11.3.1-11.3.16

Onderzoek helpt om het erfgoed beter te doorgronden. Het geeft inzicht in onder meer het ontstaan, de fysieke toestand en de technische aspecten ervan of in de noden en maatregelen voor het behoud en beheer ervan. Daarom is in de nieuwe regelgeving een onderzoekspremie voorzien voor beschermde goederen of goederen gelegen in een erfgoedlandschap of een op zichzelfstaand deel daarvan. Ook voor de opmaak van een beheersplan kun je een onderzoekspremie krijgen (zie hoofdstuk Beheer van deze brochure).

Boomverzorgers aan de Dopjesboom @ Wolfsdonk

Voorwaarden

Aan de onderzoekspremie zijn een aantal voorwaarden verbonden. Zo moet je als premienemer in alle externe communicatie over het onderzoek aangeven dat je een onderzoekspremie hebt ontvangen.

Maximum aantal aanvragen

Er zijn vijf categorieën van onderzoek waarvoor je een premie kunt aanvragen. Per kalenderjaar mag je binnen elk van deze categorieën **één onderzoekspremie** aanvragen:

- Voor de opmaak van een beheersplan.
- Voor historisch(-archivalisch), bouwtechnisch en materiaaltechnisch onderzoek, stabiliteits-technisch voorafgaand onderzoek of archeologisch vooronderzoek met of zonder ingreep in de bodem (zie hoofdstuk Archeologie van deze brochure).
- Voor voorafgaand onderzoek naar de kwaliteit van houtige beplanting met erfgoedwaarde en de groeiplaats ervan, met inbegrip van de analyse van de impact van geplande werken.
- Voor bestemmings- en herbestemmings-onderzoek.
- Voor het monitoren van de toestand van een beschermd goed, een erfgoedlandschap of een deel ervan dat een opzichzelfstaand geheel vormt.

Kwaliteit

De Vlaamse overheid kent premies toe aan projecten, maar wil er zeker van zijn dat die ook vakkundig uitgevoerd worden. Ook bij de onderzoekspremie ben je als aanvrager verantwoordelijk voor de kwaliteit, zelfs als je een beroep doet op een onderaannemer.

Procedure

Het **aanvraagformulier** voor een onderzoekspremie vind je op de website van het agentschap Onroerend Erfgoed: www.onroenderfgoed.be/formulieren. De onderzoekspremie voor de opmaak van een beheersplan moet je al aanvragen bij de aanvraag tot opmaak van het plan in kwestie (zie hoofdstuk Beheer van deze brochure).

Premiepercentages

Een onderzoekspremie bedraagt 80% van de aanvaarde kostenraming (excl. btw), met een maximum van 25.000 euro. Als je de btw niet kunt recupereren, wordt ze ook gefinancierd.

Uitbetaling

Een onderzoekspremie wordt uitbetaald op basis van de evaluatie van een beheersplan of op basis van een correct uitgevoerd onderzoek. Je vraagt de uitbetaling aan binnen de twee jaar na de toekenning van de premie. Op gemotiveerd verzoek kun je deze termijn één keer laten verlengen. Na afloop stel je de onderzoeksresultaten of het beheersplan publiek beschikbaar.

Meerjarenpremieovereenkomst

Onroenderfgoeddecreet art. 10.2.1; Onroenderfgoedbesluit art. 11.4.1-11.4.15

Bij grote of langdurige werkzaamheden aan een of meerdere beschermde goederen of erfgoedlandschappen kan de Vlaamse overheid een meerjarenpremieovereenkomst afsluiten. Vroeger was dit type van overeenkomst alleen voorbehouden voor beschermde monumenten. Nu kun je er ook voor andere statuten van beschermd erfgoed een beroep op doen. Om in aanmerking te komen voor een meerjarenovereenkomst moet een project aan de volgende voorwaarden voldoen:

- Om uitvoeringstechnische, budgettaire of organisatorische redenen vereist het project een **strikte uitvoeringstermijn**. Dat betekent dat een slechte opeenvolging van de verschillende fasen om uitvoeringstechnische redenen nadelig is of dat er een belangrijke meerkost aan verbonden is.
- Het project heeft een gefaseerde uitvoeringstermijn van **drie tot vijf jaar**.
- Het project heeft een kostenraming van **minstens vijf miljoen euro** (excl. btw). Dit bedrag mag zowel subsidieerbare als niet-subsidieerbare posten bevatten.
- Het project draagt bij tot de **publieke toegankelijkheid** van een (representatief deel van een) beschermd goed of erfgoedlandschap of verbetert die toegankelijkheid.
- In de mate van het mogelijke wordt ook tijdens de uitvoering van de werkzaamheden **toegang** verleend aan het publiek, bijvoorbeeld via een openwerfdag.

Om de mogelijkheden van een meerjarenpremieovereenkomst te onderzoeken neem je contact op met een provinciale dienst van het agentschap Onroerend Erfgoed.

SUBSIDIES

Duitse mitrailleurspost uit de Eerste Wereldoorlog © Leke

Er zijn drie types van subsidies mogelijk voor onroerend erfgoed: subsidies op basis van samenwerkingsovereenkomsten, op basis van beheersovereenkomsten en projectsubsidies. In tegenstelling tot premies steunen subsidies niet op specifieke beheersdossiers maar op een formeel engagement van partners. Subsidies zijn beperkt in de tijd en worden regelmatig geëvalueerd.

Subsidie op basis van samenwerkingsovereenkomsten

Onroerenderfgoeddecreet art. 10.1.1;
Onroerenderfgoedbesluit art. 10.1.1-10.1.28

Erkende intergemeentelijke onroerenderfgoeddiensten (IOED's) en erkende onroerenderfgoeddepots kunnen een subsidie ontvangen wanneer ze een samenwerkingsovereenkomst afsluiten met het agentschap Onroerend Erfgoed (zie hoofdstuk Erkenningen van deze brochure).

Subsidie op basis van beheersovereenkomsten

Onroerenderfgoeddecreet art. 10.1.1;
Onroerenderfgoedbesluit art. 10.2.1-10.2.17

In een beheersovereenkomst worden in onderling overleg maatregelen vastgelegd voor een of meerdere specifieke percelen. Het gaat in principe over kleine, reguliere werken die bijdragen tot het creëren van een **bufferstrook** voor de bescherming van cultuurhistorisch waardevolle landschapselementen, het beheer van houtig erfgoed of het beschermen van de bodem en van reliëfvormen.

Voorwaarden

Beheersovereenkomsten zijn alleen mogelijk in gebieden die door de minister prioritair aangeduid zijn. Een beheersovereenkomst sluit je af voor een periode van **vijf jaar**. Die duur kan worden verlengd. Omgekeerd kun je de beheersovereenkomst ook vervroegd beëindigen in geval van overmacht of in uitzonderlijke omstandigheden.

Een subsidie op basis van een beheersovereenkomst is niet cumuleerbaar met premies (zie hoofdstuk Premies van deze brochure). De kleine werken die je in een beheersovereenkomst afspreekt, kun je **op forfaitaire basis** uitvoeren. Hiervoor werkt het agentschap Onroerend Erfgoed een aparte lijst uit, die het ter beschikking stelt op zijn website.

Procedure

Een beheersovereenkomst vraag je uiterlijk op 1 oktober voor het gewenste aanvangsjaar aan. Het agentschap gaat na of de gevraagde beheerspakketten in overeenstemming zijn met de beheersdoelstelling en de gestelde prioriteiten. De minister stelt de dossiersamenstelling vast en bepaalt de betalingsvoorwaarden. Voor de uitvoering van deze maatregel moeten nog **bijkomende uitvoeringsbepalingen** vastgelegd worden.

Projectsubsidies

Onroerendergoeddecreet art. 10.1.1; Onroerendergoedbesluit art. 10.3.1-10.3.18

Projectsubsidies stimuleren sensibiliserings- en onderzoeksprojecten.

Voorwaarden

Jaarlijks kan de Vlaamse overheid een oproep lanceren om projectvoorstellen in te dienen die gericht zijn op **educatie en publiekswerking** of op **onderzoek**. De minister bepaalt telkens een of meerdere jaarthema's en een maximumbedrag voor de projectsubsidie. Het agentschap publiceert deze informatie in de projectoproep op zijn website.

Procedure

Voor projectsubsidies kun je kandideren met een onderbouwd aanvraagdossier, dat je ten laatste op 1 april indient. Alle ontvankelijke voorstellen worden inhoudelijk getoetst aan **vijf generieke criteria**: participatief karakter, maatschappelijke relevantie, duurzaam karakter en voorbeeldfunctie, projectstructuur, financiële en organisatorische haalbaarheid.

Voor projectvoorstellen over educatie en publiekswerking gelden **twee bijkomende criteria**, namelijk communicatiestrategie en doelgroepbenadering. Voor de projectvoorstellen over onderzoek zijn de bijkomende criteria wetenschappelijke relevantie, verscheidenheid van bronnen en sites, en wetenschappelijke omkadering.

Het agentschap en de Vlaamse Commissie Onroerend Erfgoed (VCOE) beoordelen de kandiderende projecten, eventueel bijgestaan door externe experts. Zij adviseren de minister, die uiterlijk op 1 augustus beslist wie een subsidie krijgt.

De projectsubsidie dekt maximaal 60% van de projectkosten. De uitvoeringstermijn bedraagt maximaal drie jaar, maar is eenmalig verlengbaar met een jaar.

Prijzen

Onroerendergoeddecreet art. 9.1.1; Onroerendergoedbesluit art. 9.1.1-9.2.3

De Vlaamse overheid waardeert het behoud en beheer van onroerend erfgoed met twee prijzen.

Elk jaar wordt de **Onroerendergoedprijs** toegekend aan een persoon, instelling of bestuur voor een recente verwezenlijking op het gebied van onroerend erfgoed.

In een beurtrol met het Waals Gewest en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest selecteert het Vlaams Gewest om de zes jaar een kandidaat voor de Belgische deelname aan de **Landschapsprijs** van de Raad van Europa. Zowel verenigingen, groeperingen, partnerschappen, lokale als andere overheden kunnen aan de wedstrijd deelnemen. De focus ligt op de bescherming, het beheer, de ontwikkeling of de inrichting van het landschap.

HANDHAVEN

Herstelmaatregelen aan een verwaarloosde archeologische site @ Veldwezelt

Het Onroerenderfgoeddecreet besteedt een volledig hoofdstuk aan handhaving (zie Onroerenderfgoeddecreet hoofdstuk 11). De nieuwe instrumenten en procedures zijn op elkaar afgestemd, waardoor er efficiënter en daadkrachtiger kan worden opgetreden. Waar vroeger enkel de politie en het agentschap Inspectie van het beleidsdomein Ruimtelijke Ordening, Woonbeleid en Onroerend Erfgoed (RWO) een proces-verbaal konden opstellen, is het aantal bevoegde verbalisanten nu uitgebreid. Naast gerechtelijke stappen zijn voortaan ook bestuurlijke maatregelen mogelijk. Aan eventuele bestraffingen gaat meestal een traject van 'zachte handhaving' vooraf.

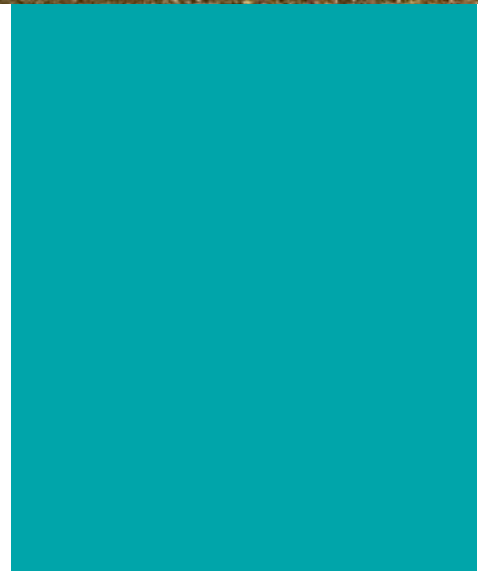
Inbreuken en misdrijven

Handelingen of nalatigheden die in strijd zijn met het Onroerenderfgoeddecreet worden ofwel inbreuken ofwel misdrijven genoemd. Misdrijven onderscheiden zich van inbreuken door de ernst en de daaraan verbonden strafwaardigheid. Nieuw is dat bepaalde misdrijven en inbreuken voortaan naast een **gerechtelijke bestraffing** ook een **bestuurlijke bestraffing** kunnen krijgen. Dit betekent dat een inspecteur Onroerend Erfgoed maatregelen kan opleggen zonder zich vooraf tot een rechter te wenden. Daarbij zijn de nodige waarborgen ingebouwd voor de rechtsbescherming van de burger.

De inspecteur Onroerend Erfgoed bepaalt zelf welke procedure wordt opgestart om de gevolgen van het misdrijf of de inbreuk te herstellen. Hij zal vooral voor een bestuurlijke procedure kiezen in urgente gevallen, waarbij grotere schade aan de erfgoedwaarde alleen gestopt kan worden door snel te handelen.

Uitbreiding aantal verbalisanten

Naast de gewestelijke ambtenaren van het agentschap Inspectie RWO en de reguliere politiediensten kunnen voortaan ook gemeentelijke ambtenaren of ambtenaren van intergemeentelijke samenwerkingsverbanden aangeduid worden als bevoegd verbalisant. Zij mogen inbreuken en misdrijven opsporen en verbaliseren én het bevel geven om schadelijke en verboden handelingen te staken. Zo'n stakingsbevel moet binnen de acht dagen worden bekrachtigd door de gewestelijke inspecteur Onroerend Erfgoed.

Beschadigd vakwerk © Alken

De notie 'integraal herstel'

Bij een inbreuk of een misdrijf aan een beschermd onroerend goed moet de overtreder de erfgoedwaarden maximaal herstellen. Herstelmaatregelen kunnen door de rechter worden opgelegd op vordering van de inspecteur, of de inspecteur kan ze zelf opleggen. In dat geval heeft hij de keuze tussen bestuursdwang of last onder dwangsom. Bij **bestuursdwang** voert de overheid het herstel zelf door, op kosten van de overtreder. Bij **last onder dwangsom** moet een overtreder zelf het herstel verzekeren. Wie dit niet tijdig doet, hangt een dwangsom boven het hoofd.

Herstel betekent een integrale terugkeer naar de staat van het goed op het ogenblik van de bescherming. Als dat niet meer mogelijk is, kan herstel ook een gehele of gedeeltelijk reconstructie inhouden, of complementaire maatregelen die gericht zijn op de opwaardering van de resterende erfgoedelementen.

Naast het herstel betaalt de overtreder een **schadevergoeding**, eventueel aangevuld met maatregelen om verdere schade te voorkomen. De compensatie wordt afgemeten aan de onherstelbare schade aan de erfgoedwaarden, niet aan de objectieve zwaarte van de inbreuk. Subjectief kleinere inbreuken kunnen bijgevolg toch leiden tot een belangrijke financiële aansprakelijkheid.

De overtreder betaalt

Een overtreder betaalt altijd de schade die hij veroorzaakte. Dat houdt ook in dat het onmogelijk is om een erfgoedpremie aan te vragen om het herstel te betalen. Als de premie al is uitgekeerd, zal de overheid ze terugvorderen van de veroorzaker van de schade.

Zachte handhaving

Zachte handhaving dient om overtreders preventief bij te sturen. Nog voor een misdrijf of inbreuk is gepleegd, kan een **raadgeving** verstuurd worden door iemand die het dossier van nabij opvolgt. Gaat de overtreder toch door met handelingen of nalatigheden die nefast zijn voor het onroerend erfgoed, dan volgt een **aanmaning**. Die biedt de mogelijkheid om vrijwillig de schade te stoppen of te beperken, voor er een proces-verbaal wordt opgesteld. Pas wanneer de aanmaning niet gerespecteerd wordt, ontvangt de inspecteur Onroerend Erfgoed een aangifte.

Wanneer de overtreder een aanmaning ontvangt, mag hij met maatregelen tot herstel starten onder de vermelde voorwaarden. Enkel wanneer de politie de aanmaning heeft opgesteld, moet de overtreder vooraf nog toelating krijgen bij het agentschap Onroerend Erfgoed (zie hoofdstuk Beheer van deze brochure).

Beroep of schikking

Als de inspecteur ervoor kiest om in een dossier bestuurlijk op te treden, dan kan de overtreder een **administratief beroep** instellen bij de Vlaamse Regering of de daartoe aangewezen ambtenaar. Het beroep schorst dan tijdelijk de bestuurlijke maatregelen. Een beslissing in beroep kan bij de rechter aangevochten worden, maar deze procedure is niet meer schorsend.

Een overtreder kan met de inspecteur Onroerend Erfgoed een **minnelijke schikking** afsluiten. Dat is een flexibel instrument dat strekt tot een minnelijke en dus snellere afwikkeling van de burgerlijke gevolgen van de inbreuk, los van de gevolgen die het parket eraan wenst te verbinden. Een minnelijke schikking houdt een integraal herstel in, met inbegrip van de schadevergoeding. Het voordeel is dat de overtreder meer tijd krijgt om de maatregelen uit te voeren of tot betaling over te gaan. Daarnaast kan hij de werken uitvoeren zonder het recht te verliezen om hiervoor een premie aan te vragen.

Onroerend Erfgoed is een agentschap van de Vlaamse overheid. Het biedt een geïntegreerde dienstverlening bij alle vragen over onroerend erfgoed in Vlaanderen. Voor informatie over dossiers, vergunningen of financiële steun kun je steeds terecht bij een provinciale dienst van het agentschap. Bij de hoofdzetel kun je terecht met vragen over beschermingen, over het inventariseren of over het beleid rond onroerend erfgoed. Op de website www.onroenderfgoed.be vind je extra informatie.

Onroerend Erfgoed Antwerpen

Anna Bijnsgebouw
Lange Kievitstraat 111-113 bus 53
2018 **Antwerpen**
T +32 (0)3 224 62 10
F +32 (0)3 224 62 23
antwerpen@onroenderfgoed.be

Onroerend Erfgoed Vlaams-Brabant

Dirk Boutsgebouw
Diestsepoort 6 bus 94
3000 **Leuven**
T +32 (0)16 66 59 00
F +32 (0)16 66 59 05
vlaams-brabant@onroenderfgoed.be

Onroerend Erfgoed Limburg

Hendrik Van Veldekegebouw
Koningin Astridlaan 50 bus 1
3500 **Hasselt**
T +32 (0)11 74 22 20
F +32 (0)11 74 22 39
limburg@onroenderfgoed.be

Onroerend Erfgoed West-Vlaanderen

Jacob van Maerlantgebouw
Koning Albert I-laan 1.2 bus 92
8200 **Brugge (Sint-Michiels)**
T +32 (0)50 24 81 50
F +32 (0)50 24 82 05
west-vlaanderen@onroenderfgoed.be

Onroerend Erfgoed Oost-Vlaanderen

Virginie Lovelinggebouw
Koningin Maria Hendrikaplein 70 bus 91
9000 **Gent**
T +32 (0)9 276 24 40
F +32 (0)9 276 24 45
oost-vlaanderen@onroenderfgoed.be

Hoofdzetel Onroerend Erfgoed

Phoenixgebouw
Koning Albert II-laan 19 bus 5
1210 **Brussel**

